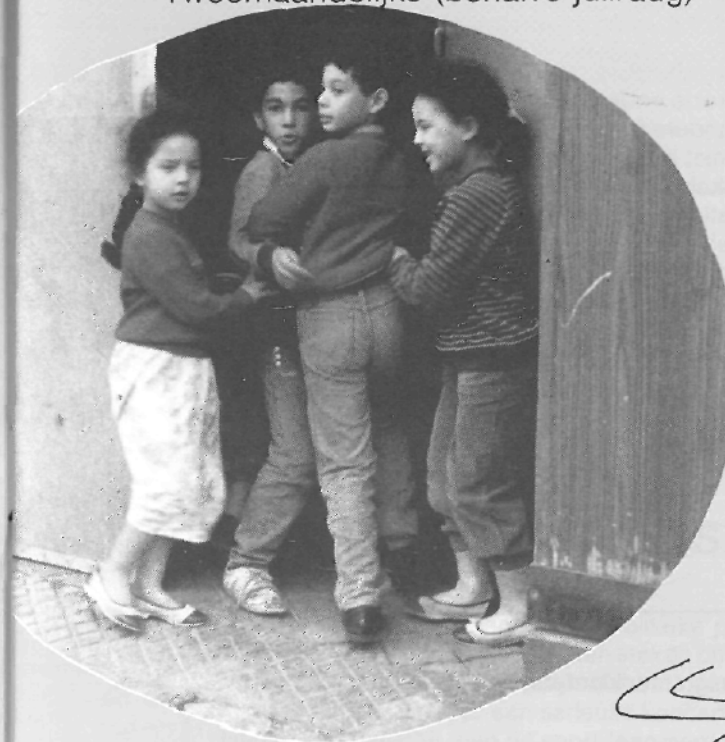


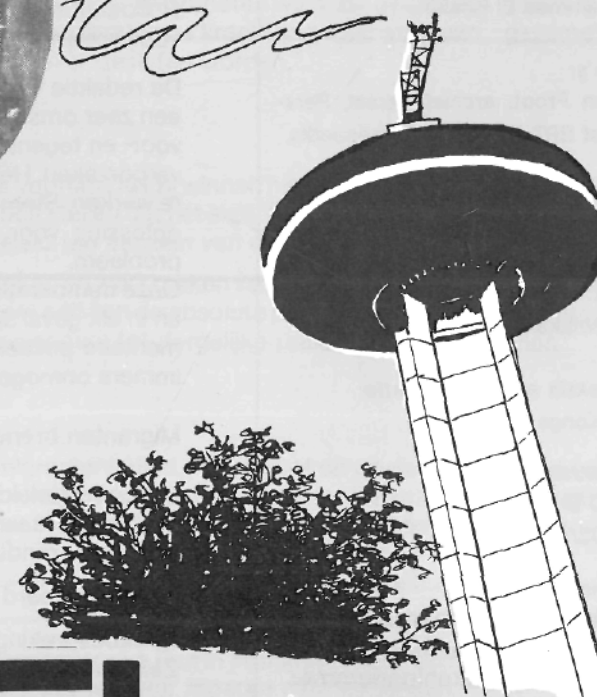
Tijdschrift over de Migrantenproblematiek
Tweemaandelijks (behalve juli/aug)

V.u.: D. Dumlugöl Ser-
geysstr. 4 - 3020 Herent



In dit nummer:

BRT-programma's voor migranten
Kleuteronderwijs
Gemeentelijk Stemrecht
Brusselse Huurdersunies



BAREEL

jg 11 nr 41 febr. 1988

60 fr.

Bareel

een uitgave van
v.z.w. V.O.CO.M.

Hoofredacteur:
Emiel Vervliet

Kernredactie:
Miek Aerts, Veerle Hobin, Eliane Pey-
tier, Piet Van Avermaet, Lode Van
Loock.

Vaste medewerkers:
Houssein Boukhriss, Frank Caestec-
ker, Franca De Bruyne, Mark Maes,
Luk Michiels, Frank Moulaert, Mark
Naudts, Didier Vanderslijcke.

Werkten mee aan dit nummer:
Mohammed El Khaldi

Foto's:
Johan Proot, archief Bareel, Pers-
dienst BRT, Pascal Grammenoudis.

Tekeningen:
Guido Holemans

Druk:
De Wrikker, Antwerpen.

Redactie en administratie:
Pol Kongs

Poststraat 156
1030 Brussel
tel. 02/217.11.14

Abonnementen:
Je kunt je abonneren op Ba-
reel door overschrijving van
300 fr. op rekeningnummer
001 - 0967311 - 06 met ver-
melding 'abonnement Bareel'.

Bareel is er weer na een korte onderbreking. De redactie is zo driest geweest te veronderstellen dat een andere formule bij het grootste deel van de lezers in de smaak zou vallen. Als dit niet het geval mocht zijn, krijgen we dit graag te horen. Je zult merken dat de artikels minder zwaar uitvallen dan vroeger en dat we minder met 'blokken' informatie werken. Vaste rubrieken en de leesbaarheid verhogen: dat waren de doelstellingen die de redactie op papier zette. Dat wil niet zeggen dat we geen dossiers meer zullen publiceren. Minstens twee nummers per jaar zullen een afgeslankt dossier bevatten (een dossier over Brussel en het traditionele jaaroverzicht zijn reeds gepland).

Als de wind wat meezit, krijg je dit jaar Bareel om de twee maand (behalve in de vakantiemaanden) en dat voor 300 fr. Een schijntje toch.

In dit nummer

Onderwijs Een BTK-leerkracht bij migrantenkleuters vertelt over haar werk.	4
Migrantenjeugd 'Jongeren tegen Racisme' willen hun nationale werking uitbouwen en stelden een Platformtekst op.	7
Huisvesting De Brusselse huurdersunies wijzen op de moeilijkheden van migranten om hun woonsituatie te verbeteren.	9
Media Een interview met Bert Govaerts over wel en wee van de BRT-programma's voor migranten.	12
Politieke rechten H. Boukhriss maakt een balans op van de discussie over gemeentelijk stemrecht voor vreemdelingen.	17
De redactie van Bareel is zich ervan bewust dat stemrecht voor migranten een zeer omstreden politiek item is geworden, dat een polarisering tussen voor- en tegenstanders van gelijkberechtiging voor migranten zou kunnen veroorzaken. Het ligt zeker niet in onze bedoeling een polarisatie in de hand te werken. Stemrecht mag dan ook niet voorgesteld worden als de mirakel-oplossing voor een complex maatschappelijk en jarenlang verwaarloosd probleem. Onze democratische inborst gebiedt ons echter deze eis niet te laten vallen en in elk geval stemrecht bespreekbaar te houden. Het ontbreken van elementaire politieke rechten maakt een volwaardig statuut voor de migrant immers onmogelijk.	
Migranten brengen een symbolische stem uit	20
Migrantenbeleid De installatie van een nieuwe Hoge Raad voor Migrant Het memorandum aan de nationale regering van Vocom	21 22
Kort genoteerd	23
Boekbespreking Zeida van L. Houari: een omstreden debuut.	24
Dokumentatie	25
Aktiviteiten-kalender	28

Goede voornemens en post-elektorale beloften

"Wij denken dat de verschillende politieke partijen, die dus duidelijk afwijzend staan tegenover racistische opties, de koppen bij elkaar moeten steken om te zien hoe men dat op een verstandige manier gaat aanpakken. Ik geloof dus niet in de mogelijkheid om daar grootscheepse campagnes en dergelijke rond te gaan voeren, maar ik denk wel dat er een serieuze concertatie moet zijn tussen alle democratische en niet-racistische partijen om te zien hoe men dit soort fenomenen (opkomst van Vlaams Blok, toestanden à la Le Pen) in de hand kan houden, want dat is een echte aantasting van de democratie en van grondrechten van mensen." (M. Aelvoet - Agalev, in Actueel van 14/12/87)

"Ik ben het daar volkomen mee eens. ... Ik hoop dat men echt werk maakt van een realistische integratie-politiek, en vooral ook dat men zich niet laat meesleuren in, ja, wat zou ik zeggen, een onrealistisch opbod, bijvoorbeeld over het stemrecht en dat soort zaken meer. Laten we het essentiële bestrijden en daarmee beginnen, namelijk het racisme, het opstekend racisme als je wil, dat is de eerste prioriteit." "In Antwerpen stelt men ook vast dat in betere buurten ook op het Vlaams Blok wordt gestemd. Het is niet alleen in typische arbeiderswijken. Het fenomeen moet eens serieus bekeken worden. Ik vrees dat we gedurende een zekere tijd met een soort Le Pen-ontwikkeling zitten. Helaas. Maar dan moeten we maar gezamenlijk - het is mis- schien nog meer dan op andere vlakken nodig dat alle democratische krachten elkaar verstaan - gezamenlijk daartegen optrekken. Daar mogen geen compromissen over gesloten worden." (K. Van Miert - S.P., Actueel 14/12/87)

"Precies waar het Vlaams Blok vooruitgaat, gaan wij ook vooruit. Dus zij winnen niet ten koste van ons, maar wel ten koste van een arbeiderspubliek. Maar ik moet dan toch stellen dat het eigenlijk voor een heel groot deel wat dit thema betreft, een reactie is op het gebrek aan beleid ten aanzien van de migranten."

"Wij moeten dringend inderdaad de koppen bij elkaar steken en werk maken van een humanitair gericht en een echt sociaal rechtvaardig migrantenbeleid. Ik denk dat dat één van de absolute prioriteiten is, zeker in de grote steden, waar men door het verrotten van het probleem anders tot dergelijke reacties dreigt te komen." (J. Gabriëls - V.U., Actueel 14/12/87)

"Helemaal akkoord voor het versterken van een goed migrantenbeleid. Ik denk dat dit uit de verkiezingen ook duidelijk is gebleken dat dit moet. Ten tweede ga ik er ook mee akkoord dat we met man en macht het racisme, de vreemdelingenhaat moeten bestrijden en dat we daarvoor samen moeten werken onder democraten." (F. Swaelen - C.V.P., Actueel 14/12/87)

"Wel, ik zou alleen het volgende ter overweging willen meegeven: Le Pen in Frankrijk is voor een deel grootge- maakt door zijn tegenstrevers en door de media. Ik vind dat we daar moeten over nadenken." (A.M. Neyts - P.V.V., Actueel 14/12/87)



Een BTK-leerkracht bij migrantenkleuters vertelt

"KLEUTERS PRATEN GEMAKKELIJKER EN MEER PERSOONLIJK TEGEN EEN POP"

Op een goeie dag is het zover. Je wordt aangesteld als extra taalleerkracht voor migranten in het kleuteronderwijs (in BTK-verband). Je prijst je gelukkig dat dit geen totaal onbekende wereld voor je is. Je bent immers in Turkije en Marokko geweest, je kent verschillende islamitische families in je eigen stad, je hebt nog meegewerkt in een jeugdatelier voor Turkse en Marokkaanse kinderen en bovenal, je kent de weg naar organisaties die over ervaring, materiaal en bergen informatie beschikken. Toch zal later blijken dat je voor heel wat verrassingen komt te staan. Je hoofdtaak is immers kleuters helpen bij het verwerven van het Nederlands als tweede taal. In je opleiding kreeg je over het algemeen weinig theoretische informatie, laat staan over dit probleem. Zelf aan de slag dus met veel goede wil, moed en de nodige dosis zelfkritiek.

De school waar ik tewerkgesteld werd, had op dat ogenblik een kleuterbevolking van in totaal 45 kleuters. 15 van hen waren migrantenkinderen: 11 Turkse en 4 Marokkaanse. Er werken twee vaste kleuterleidsters zodat de klassen opgesplitst waren in een eerste/tweede kleuterklas en een tweede/derde klas.

We kregen van de directie als eerste opdracht, het zoeken van een geschikte *werkvorm* met als enige beperking: 'geen migrantenklas'. Dit is er uit de bus gekomen:

- 's ochtends: vóór de speeltijd de migranten uit de 2de/3de klas; na de speeltijd de migranten uit de 1ste/2de klas.
- 's namiddags: drie gewone klassen waarvan ik de tweede klas nam.

De principes — en meteen verantwoording voor deze keuze — die we hierbij vooropgesteld hadden, waren de volgende:

- werken met kleine niveaugroepen (zodat een betere individuele begeleiding mogelijk wordt)
- korte werksessies (dit bevordert de aandacht)

- de kleuters keren terug naar een gewone gemengde klas
- de taalleerkracht neemt de thema's van de gewone klas over
- veel uitwisseling tussen de kollega's onderling.

Hoe kom je tot een vlotte samenwerking met je kollega's?

Zonder dat er specifieke vergaderingen gepland worden, vinden de drie leerkrachten het erg belangrijk dat er over alles kan en moet gepraat worden. Naast de noodzakelijke afspraken rond lesthema's en activiteiten wisselen wij vooral ervaringen uit over aanpak, gedragswijzigingen en cultuurproblemen. Dikwijls komen wij daarbij tot de bevinding dat we eenzelfde verhaal van dezelfde kleuter anders hebben geïnterpreteerd. Een voorbeeldje ter illustratie: in het verwarde verhaal van Mahmut, een Turkse jongen van vier jaar, kwamen de volgende worden steeds terug: mama, buik, kliniek, dokter, snijden, baby, huilen. Mijn kollega interpreteerde dit als volgt: "De mama van

Mahmut ligt in de kraamkliniek. De baby was geboren met een keizersnede. Bij een bezoek had die waarschijnlijk gehuild". Mijn interpretatie klonk zo: "De mama van Mahmut was met het laatstgeboren kind (ongeveer anderhalf jaar oud) naar de kliniek gegaan. De dokter had de baby geopereerd aan de buik en hij weende veel".

De werkelijke versie die we van een zus van Mahmut te horen kregen, was uiteindelijk: "De mama van Mahmut had een opgezwollen buik (van daar de vermeende zwangerschap) en is daaraan geopereerd in het ziekenhuis. De baby van anderhalf jaar oud die nu thuis is zonder mama huilt zeer veel en is nu moeilijk te troosten". Zo zie je maar!

Voor ons is het ook een punt dat we alle drie contact hebben met alle ouders. Het feit dat alles wat administratie betreft, geregeld wordt met de klastitularis vergemakkelijkt dit en verhindert dat ik de 'migrantenjuf' — wat een negatieve klank heeft — word.

Uit ervaring blijkt dat ter bevordering van wederzijds begrip tussen leerkrachten, kleuters en ouders onderling, een projectweek met open klassen rond het thema 'anders zijn' of 'kinderen van overal' tot positieve resultaten leidt.

Hoe verloopt een schooldag?

Al bij de ontvangst van de kleuters wordt aandacht besteed aan het begroeten van elkaar door een zo kort mogelijk mogelijke zin te gebruiken en

groeien spontane gesprekjes. Zonder dat je het in het begin goed beseft, kunnen kleuters tijdens dit vrije spelmoment in de speelzaal heel wat Nederlands opsteken. Van de oudste groep is er geen enkele kleuter die niet kan vragen in een quasi-korrekte en volledig verstaanbare zin: "Mag ik nu gaan fietsen?", "Kan ik naar het toilet?", "Mogen we buitenspelen?" Door een algemene houding wordt hier een manier van omgaan met elkaar doorgegeven.

Als alle kleuters er zijn en het signaal wordt gegeven om naar de klassen te gaan, gaan de kleuters automatisch in de goede klasgroepen staan. Opmerkelijk is dat dit reeds zo vanaf de tweede dag was.

1. Een werksessie met de oudste migrantenkleuters

Iedere dag opnieuw starten we met een kringgesprek. Daarin komen vaste elementen terug:

- het weer wordt kort besproken. Alles wordt zo daadwerkelijk mogelijk aangetoond. Vb. koud - warm (buiten - binnen), donker - licht (licht aan - licht uit), nat - droog.
- We bepalen juiste dag en datum aan de hand van een maandkalender. Hierbij worden de verschillende feestdagen van de respectieve culturen besproken.
- Kleuters die willen en durven krijgen de kans om hun belevingen te vertellen.

Tot mijn grote verwondering bleek het grootste probleem niet te zijn de kleuters aan het praten te krijgen, maar wel hen op een positieve manier naar mekaar te leren luisteren en daaruit samen een gesprek op te bouwen.

Dan volgt een gezamenlijke taalactiviteit op de mat. Kleuters blijven het gemakkelijkst hun aandacht erbij houden als er gebruik wordt gemaakt van hulpmiddelen: poppen, prenten, muziek, audio-visueel materiaal.

Poppen: kleuters praten gemakkelijker en meer persoonlijk tegen een



pop, vooral een klaspop die regelmatig terugkomt.

Prenten: ze vinden het ook zeer aangenaam als hun juf voor hen iets gemaakt of getekend heeft. Gedetailleerde prenten zijn een prima middel om humor in je taallessen te verwerven en kleuters iets met meerdere zinnen te laten vertellen, vooral als er absurde dingen op getekend staan.

Muziek en zang: bijna alle migrantenkleuters gebruiken hun Nederlands beter in een lied dan in een gesprek, zelfs bij een improvisatie.

Audio-visuele middelen kunnen hun aandacht trekken. Je eigen stem achteraf terughoren en herkennen is voor de meesten een uiterst plezierige gewaarwording. Het werkt sterk motiverend. Aangezien migrantenkleuters heel veel naar televisie en video kijken, komen gesprekken hieromtrent dan ook vlug op gang en uitgebreid aan bod.

Lichamelijke actie: vooral om plaatsbepaling, lichaamsschema, werkwoorden en wiskundige initiatie te behandelen, is het veel eenvoudiger alles in daadwerkelijke actie om te zetten en als een soort turnles te geven (een grotere motivatie, spontanere verwoording en sterkere en realere binding tussen handeling en begrip).

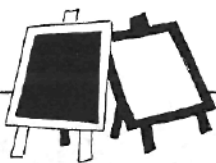
Werken in keuzegroepen is een volgend onderdeel tijdens een school-

dag. De kleuters kiezen een werk — of speelgroep. Het is vooral in deze groep — door het spontaan karakter van de werkwijze en het individueel omgaan met elkaar — dat de verwerking van het aangebrachte taalmateriaal bij de meesten gebeurt. Er moet wel aandacht aan besteed worden dat de kinderen niet teveel of te gemakkelijk overspringen op de eigen moedertaal, zonder dit evenwel te verbieden of er konstant de aandacht op te vestigen.

De voorlaatste activiteit van de oudste migrantenkleutergroep is het opruimen van alle gebruikte materialen. Er wordt vooral in opdrachtvorm gewerkt en bijgevolg ook aan de luisterattitude. Veel aandacht gaat naar het mekaar helpen, zowel bij het begrijpen van instructies als bij het werk zelf.

Dit deel van de dag wordt afgesloten met een gezamenlijk bibliotheekmoment. Als de kleuter gedaan heeft met opruimen, haalt hij een boek uit de klasbibliotheek en kijkt het in. Volkomen spontaan ontstaan er na verloop van tijd onderlinge gesprekjes, wordt er uitleg aan de leerkracht gevraagd of worden er stukjes van reeds gekende verhalen aan mekaar verteld.

Dan is het tijd voor koek, melk en toiletbezoek.



2. Een werksessie met de jongste migrantenkleuters

Deze werksessie verloopt als de voorgaande, doch met deze verschillen dat de juf nu veel meer praat dan de kleuters, dat er een nog grotere afwisseling moet zijn in de activiteiten, dat de kleuters veel meer Marokkaans of Turks mogen spreken en dat er nog geen sprake is van dagelijkse herhaling.

Hierbij is van belang dat als deze 2,5- tot 3-jarigen uit zichzelf aan een activiteit beginnen, dat altijd voorrang krijgt op de geplande activiteit. Hun motivatie kan hierdoor alleen maar groter zijn. Het materiaal dat deze kleuters het meeste aanzet tot praten zijn fotoboeken en illustraties uit tijdschriften over kinderen in actie. Het liefst over baby's of peuters. Dat is hun beleevingswereld. Dat is voor hen herkenbaar.

Door middel van imitatie van deze afbeeldingen worden werkwoorden gemakkelijker aangebracht en spontaner gebruikt in zinnen. Door er expressieve gezichsuitdrukkingen en handelingen bij te gebruiken, komen ook allerlei emoties aan bod en kunnen die verwoord worden. Baker-

rijmpjes en wiegeliedjes (kleuters hoeven die in het begin daarom niet te verstaan) werken zeer rustgevend, zijn een hulp voor klemtonen en intonatie, taalgevoel en vergemakkelijken het leggen van relaties tussen leerkracht en kleuters, net zoals handspelletjes en poppen dat doen.

Enkele woordjes Turks blijken steeds weer een middel om een schrikbarrière te doorbreken. En bovenal wordt er niets geforceerd en krijgt iedere kleuter de kans op zijn eigen niveau en tempo in zijn/haar tweede — taalverwervingsproces te evolveren.

3. Namiddagsessie

In de namiddag volgt het gewone klasverloop waarbij voor de migrantenkinderen vooral de uitwisseling van de ochtendactiviteiten en het omgaan met de Belgische kleuters belangrijk is. Door de indeling in kleine groepen kan er nog steeds vrij individueel gewerkt worden.

Een paar indrukken en bemerkingen tot slot

- Dikwijls krijg je de indruk dat de taalverwerving niet vordert, maar

men mag niet vergeten dat een taal verwerven iets van lange duur is en voor ieder kind anders evolueert.

- Het werken met kleine groepen bevordert het mondeling taalgebruik.

- Via spontane en heel gewone speelsituaties verwerven kinderen heel veel taal.

- Aandacht hebben voor luistervaardigheid en dit als doelstelling inbouwen is zeer belangrijk.

- Een klasbibliotheek is een onvoorstelbaar waardevol aspect. Wanneer de prentenboeken aanspreken, niet ouderwets zijn en in goede staat zijn, dan kan je kinderen na verloop van tijd sterk motiveren om met boeken om te gaan en biedt het veel aangrijpingspunten om spontaan rond taal bezig te zijn met migrantenkleuters.

- Kleuters vinden het prettig om van klas te veranderen. Ze komen met zeer veel verschillend materiaal in contact. Ze weten trouwens zeer goed wanneer 'zij' aan de beurt zijn.

- Groepsvorming ontstaat zowel bij Belgische als bij allochtone kleuters, ondanks het feit dat ze slechts anderhalf uur per dag in een specifieke groep terecht komen. Dit valt vooral op bij de oudste kleuters.

- Luidruchtigheid en stoerdoenerij bij het terugkeren naar de gewone klas is een probleem dat soms opduikt.

- Er is weinig respect voor het materiaal. Er wordt al eens iets meegegrabbeld of stuk gemaakt bij het verwisselen van klas.

- Het contact met de kollega's verloopt zeer intensief. Spontaan worden elke dag ervaringen uitgewisseld.

Een goed contact met de ouders en aandacht voor de kulturele beleevingswereld van deze kinderen (via projecten en systematische aandacht in alle lessen), zoals feesten of wonen in verschillende kulturen, werkt zeer sterk motiverend.

Een aantal regionale groepen van Jongeren tegen Racisme hebben besloten tot de oprichting van Jongeren tegen Racisme - Nationaal. Het nieuwe nationaal overleg stelde een platformtekst op die we hieronder weergeven.



Jongeren tegen Racisme - Nationaal

NAAR EEN VERNIEUWDE AANPAK

Eind 1984 lanceerde de organisatie S.O.S.-racisme in de Frankrijk de actie 'Touche pas à mon pote'. Een actie die vooral bekendheid verwierf in de vorm van de handjes-badge. Een hand die "halt" roept aan groeiend racisme en tegelijk ooit twee miljoen Fransen liet bevestigen dat ze gelukkig zijn in een multi-kulturele samenleving te leven. 'Touche pas à mon pote' werd in Vlaanderen omgedoopt in 't is mijn vriend, blijf eraf'. Met de opbrengst van de meer dan 65.000 verkochte handjes in Vlaanderen heeft Jongeren tegen Racisme over een periode van twee jaar een aantal acties op touw gezet of ondersteund.

In mei '86 was er in Gent het groots opgezet Coloured Rock - Festival. Tijdens de paasvakanties van '86 en '87 heeft Fietsen tegen Racisme onder de vlag van Jongeren tegen Racisme fietstochten georganiseerd. Belgische, Marokkaanse, Turkse, Spaanse, Italiaanse ... jongeren fietsten telkens gedurende vijf lange dagen tussen Oostende en Genk ter sensibilisering van de publieke en politieke opinie. Tenslotte richtte JtR zich ook tot

scholen met sprekers en de JtR-brochure.

Terwijl een aantal regionale kernen zich in 1987 duidelijker profileerden, is de nationale coördinatie in de eerste helft van 1987 een stille dood gestorven. Het ontbreken van enige vorm van subsidiëring en personeel-sondersteuning heeft hier voor gezorgd. Tegelijk was er echter een nieuwe creativiteit nodig om vanuit de 'suksesperiode' van de handjes-verkoop, de jongerenbeweging verder uit te bouwen rond deze — op zich moeilijke — thematiek om medestanders en vrijwilligers te mobiliseren.

In het najaar van '87 hebben een aantal regionale groepen (Antwerpen, Gent, Brussel, Limburg, Sint-Niklaas) een periode van gezamenlijke evaluatie en herbronning doorgemaakt. Bewust van het feit dat een efficiënte jongerenbeweging tegen racisme meer slagkracht krijgt door een nationale samenwerking, werd besloten tot de oprichting van JONGEREN TEGEN RACISME - NATIONAAL.

Binnen deze coördinatie wordt op dit ogenblik hard gewerkt aan een programmatie voor 1988 en wordt de politieke aktualiteit m.b.t. migratie en racisme gevolgd.

Eén van de resultaten van het nieuwe nationaal overleg is de Platformtekst die we hieronder afdrucken. Het is het beginsignaal voor een nieuwe mobilisatie voor een campagne naar jongeren in Vlaanderen en Brussel gericht, net nu opnieuw blijkt dat het pleidooi voor een multi-kultureel samenleven meer dan ooit een noodzaak is.

In december en januari werd deze tekst toegestuurd aan jongeren- en volwassenenorganisaties met de vraag dit te bespreken en te onderschrijven. Met deze nieuwe achterban en met de activiteiten die in de maand februari zullen worden bekendgemaakt, is Jongeren tegen Racisme ervan overtuigd vanuit een vernieuwde aanpak het jongerenprotest tegen racisme en diskriminatie én voor een multi-kultureel samenleven, krachtiger te maken.

Didier Vanderslijcke

Platformtekst - Jongeren tegen Racisme - Nationaal

Vertrekkend vanuit het gegeven dat de grootste groep migranten die nu in België leven, hier zullen blijven; vertrekkend ook vanuit het gegeven dat de kloof tussen Belgen en migranten aan de basis toeneemt, dat het racisme van Belgen ten aanzien van migranten toeneemt, dat de maatschappelijke achterstelling van migranten (jongeren) een geïnstitutionaliseerd feit is;

stellen we dat het hoog tijd wordt dat er een serieuze integratie komt van de migranten in onze maatschappij, gebaseerd op een wederzijds respect voor de eigenheid, de identiteit en de cultuur van alle volkeren; stellen we ook dat de noodzaak zich opdringt migranten volmondig te laten participeren aan de ontwikkeling van de samenleving; een participatie waarvan het principe en



de praktijk van "gelijke rechten voor Belgen en migranten" de basis moeten vormen.

Deze gelijkberechtiging moet gerealiseerd worden in de verschillende maatschappelijke structuren en wel op volgende wijze:

1. JURIDISCH - POLITIEK

+ Migranten moeten beschikken over *volledige verblijfs-, bestaans- en arbeidszekerheid*. Alle discriminaties die op deze domeinen bestaan moeten opgeheven worden.

+ Alle migranten, zonder onderscheid van nationaliteit, die nu 18 jaar of ouder zijn en die reeds 5 jaar legaal in België verblijven, moeten *stemrecht en kiesbaarheid* krijgen bij zowel de *gemeentelijke, provinciale, nationale als Europese verkiezingen*.

+ De wet op het racisme van 30 juli 1981 moet *nauwlettend toegepast worden* en gepaard gaan met een *verplichte nationale sensibiliseringscampagne tegen het racisme*. De wet moet voorzien worden van meer *sanktioneringsmogelijkheden* en uitgebreid worden, zodat racisme in de domeinen van huisvesting, arbeid en onderwijs kan bestraft worden.

+ De mogelijkheid voor gemeentebesturen om *vin-gerafdrukken te nemen* in functie van het inlichtingsblad dat door de gemeentelijke vreemdelingenpolitie van elke buitenlandse inwoner wordt bijgehouden, moet worden ingetrokken.

2. SOCIAAL - EKONOMISCH

+ de *diskriminaties* ten aanzien van migranten op de arbeidsmarkt moeten worden opgeheven.

+ de *diskriminaties op het vlak van de sociale zekerheid* (bv. artikel 124 en 125 van de werkloosheidsreglementering, kinderbijslag voor kinderen in het herkomstland, recht op het bestaansminimum, ...) moeten worden opgeheven.

3. SOCIAAL

Onderwijs en Opvoeding

+ de huidige voorlopige maatregelen inzake de opvang van de schoolachterstand van buitenlandse kinderen moeten vervangen worden door een vaste wettelijke reglementering. Het uitgangspunt daarbij moet zijn dat aan migrantenkinderen een onderwijs wordt geboden dat garanties biedt op een gelijkwaardige scholingsgraad overeenkomstig hun *individuele mogelijkheden*, zoals dat geldt voor de Belgische schoolgaande jeugd.

+ In de opleidingen aan normaalscholen, instituten voor verpleegkundigen, maatschappelijk werk, medische en pedagogische afdelingen van het universitair en niet-universitair hoger onderwijs, moet in het lessenrooster een systematische opleiding voorzien worden met be-

trekking tot de sociaal-pedagogische benadering van de migrantenpopulatie.

+ er moet voorts werk worden gemaakt van een inter-kultureel onderwijsprogramma met als grondslag een multi-kulturele en anti-racistische opvoeding.

Huisvesting

Naast de uitbreiding van de wet op het racisme naar dit domein, moet een beleid uitgestippeld worden in de richting van aangepaste huisvesting voor migrantengezinnen, onder meer in het kader van de sociale huisvestingsmaatschappijen.

Gezondheidszorg

+ in ziekenhuizen en wijkgezondheidscentra moeten tolken aangesteld worden.

+ er moet aandacht zijn voor de *geëigende ziekteperceptie* en behandelingswijzen van de migranten zelf.

+ de oprichting van een gespecialiseerde psychomedische-sociale dienst die aan medici, para-medici en welzijnswerkers advies verstrekt, dringt zich op.

Migrantenwelzijnsorganisaties

+ er moet dringend een wettelijk vastgelegd ondersteuningskader komen voor welzijnsorganisaties ten behoeve van migranten

+ een erkenning en subsidiëring van de zelforganisaties van migranten dringt zich op.

4. KULTUREEL

+ gezelschappen, actiegroepen en organisaties die zich tot doel stellen racisme in alle geledingen van de samenleving te bestrijden, die aan anti-racistische vorming werken en die door hun werking een multi-kulturele samenleving als alternatief illustreren, moeten erkend en gesubsidieerd worden door de overheden op diverse bestuurlijke niveau's.

+ het cultuurbeleid moet aan de migranten de mogelijkheden en de kansen bieden zich artistiek te manifesteren in de Vlaamse Gemeenschap.

Tenslotte

In de geest van deze platformtekst verklaren wij ons solidair met alle bewegingen die opkomen voor de rechten van de mensen, met de homo-beweging, de vrouwenbeweging, de arbeidersbeweging, de vredesbeweging, de ecologische beweging en alle vormen van nieuwe sociale bewegingen in onze samenleving.



De platformtekst is op aanvraag te verkrijgen op volgend adres: Jongeren tegen Racisme - Nationaal, Poststraat 156, 1030 Brussel.



huisvesting



Huurdersverenigingen klagen :

MIGRANTEN VAAK DE DUPE VAN LOKAAL WOONBELEID

Als er één van de basisbehoeften is waar de overheid steeds met de handen in de zakken op heeft staan kijken, dan is dat ongetwijfeld het wonen. De huisvestingsmarkt is een erg liberale markt ingeperkt door wat groene zones, wat gewestplannen of renovatieprojecten. Aan het beschikbaar stellen van woningen echter werden nooit veel dwingende maatregelen verbonden. Waarschijnlijk omdat België nooit echte woningnood heeft gekend, is leegstand en verkrotting een trieste realiteit. Het verwerven van een 'eigendom' daarentegen werd aangemoedigd en is tevens het resultaat van de vrije baan die verhuurders krijgen (hoe zwaarder het huren valt, hoe meer belang men heeft bij kopen). En met niet onaardig succes: 62 % van de Belgische gezinnen (cijfers 1981) mag zich eigenaar noemen van een woonst. De rest is de pineut. Het zijn de minst kapitaalkrachtige groepen, zoals veel migranten, die zo worden overgeleverd aan de luim van huisjesmelkers. Tenslotte moet iedereen een dak boven het hoofd hebben. De huurwetgeving geeft aan de kontraktuele vrijheid zoveel ruimte dat het recht van de meest bevoordeelde de bovenhand haalt.

De sociale huisvesting heeft, ondanks alle goede bedoelingen, niet het publiek bereikt dat men in gedachten had. En hetzelfde kan worden gezegd van premies en toelagen: vooral mensen uit de middenklassen blijken hun weg in de administratie te vinden én in aanmerking te komen. De Brusselse huurdersunies constateerden bovendien dat migranten worden tegengehouden door de gemeenten. Ze slaakten een noodkreet.

Migranten op de huurmarkt

Zoals de armere Belgen zingen, zo piepen de (armere) migranten. We hoeven niet alweer de volkstelling van '81 uit de schuif te halen om duidelijk te maken dat de meeste migrantengezinnen niet in het geavanceerd woonkader leven dat velen van ons als normaal beschouwen. Naar analogie met de primaire en sekundaire arbeidsmarkt, spreekt men

nu ook van een sekundaire huurmarkt. Wie op deze markt huurt, of moet huren, komt in oude, oncomfortabele, van vocht doortrokken panden terecht in een beschimmelde omgeving. Tussen de grote invalswegen, de uitlaatgassen van voertuigen en industrie op manshoogte, kinderen die bij gebrek aan beter tussen het verkeer of op een stort spelen, een wijk waarvan de helft is weggebroken, het bestaat nog steeds en op

een aantal plaatsen steeds meer. Voor heel wat Turkse en Marokkaanse gezinnen is dit een realiteit en dikwijls wordt aan dergelijk huren onverenigbaar veel geld besteed.

Elke duidelijk herkenbare en gestigmatiseerde minderheidsgroep lijdt immers onder de diskriminatie van de Belgische huurmarkt: nog steeds kiest de eigenaar zijn huurder, niet de huurder zijn huis.



Huurdersverenigingen: herhuisvesten

Dit en vele andere overwegingen later, kwamen onder het motto 'samen sterk' ettelijke huurdersverenigingen op de proppen. Hun doelstelling is de eenvoud zelve: een aangepaste huisvesting voor haar leden. Daarenboven kan iedereen lid worden: Belg of vreemdeling, links of rechts, veel of weinig of geen kinderen. Hoewel de huurdersverenigingen zich niet categoriaal wilden opstellen, bleek na jaren werking dat het bijna volledig ledenbestand uit Turken en Marokkanen bestond. Dat was zo in het Brussels, maar evengoed in Gent en Borgerhout. Dus kwamen bijkomende doelstellingen, zoals vorming van de leden, een kollektieve opstelling, een betere verstandhouding tussen autochtonen en migranten, als vanzelfsprekend de huisvestingswerking aanvullen.

De opkomst van de huurdersverenigingen typeert de nieuwe aandacht van de welzijnssector voor het wonen, sinds half de jaren '70. De huurdersunies richtten hun aandacht in mindere mate naar het makro-vlak — de buurt, de wijk, infrastructuur, concentratie van migranten. Heel wat andere werkingen houden zich in het bijzonder met de woonomgeving bezig. De activiteiten van de huurdersverenigingen hebben zich toegespitst op de huurmarkt (meso-vlak) en op de kwaliteit van het wonen zelf (mikro-vlak).

Omdat de meeste leden van de huurdersunies weinig kansen hebben op de huurmarkt — een platte beurs, diskriminatie — treedt de vereniging voor hen op of begeleidt hen. De organisatie wordt hoofdhuurder of medehuurder en verantwoordelijk voor degene die het huis bewoont. Dat is één mogelijkheid. Andere zijn: woningen aankopen met onderverhuur aan de leden, begeleiden van kopers, of onderhandelen met de openbare sector om tot sociale huisvesting van de leden te komen. Kwaliteit en onderhoud van de huizen moet worden gewaarborgd door kollektief beheer. Soms wordt renovatie

van de woning kontraktueel vastgelegd.

Op die wijze proberen de huurdersverenigingen hun leden dus aan een degelijke woonst te helpen. Ze proberen daarbij — als middel om hun doel te bereiken — een marktaandeel te verwerven en een machtspositie op de woningmarkt in te nemen.

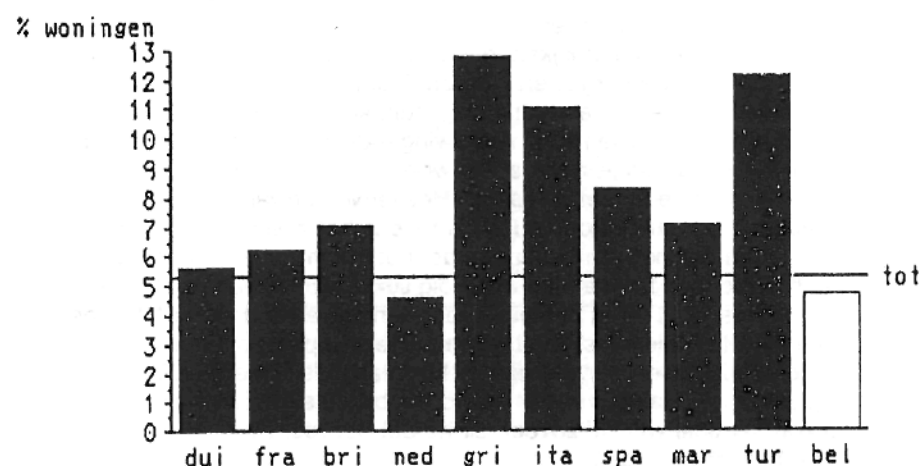
Migranten in Brussel tegengewerkt

De toestand van bepaalde Brusselse wijken met een hoge concentratie migranten wordt zeer problematisch. De Verhuis-, Huur- en Installatie-Toelage (VHIT), één van de verschillende premies van het Brussels Gewest, kan deze situatie enigszins verzachten: ze

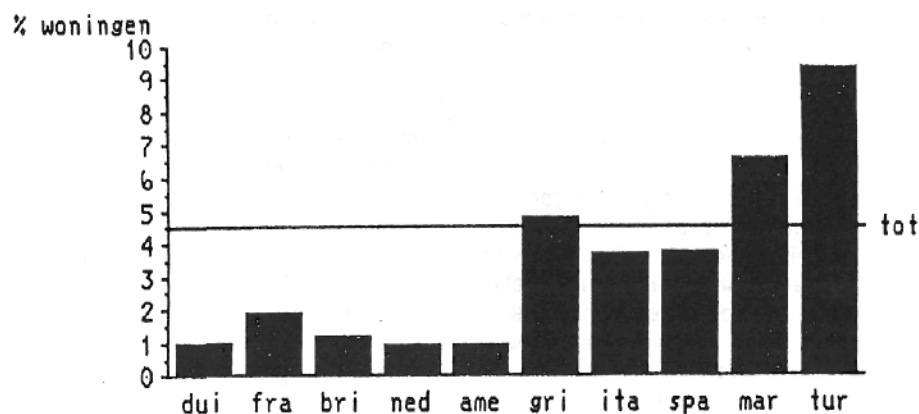


moet grote gezinnen toelaten van een te kleine woning naar een aangepaste te verhuizen.

Woningverbetering per nationaliteit: woningen verbouwd sinds 1971. Brussel-Hoofdstad, 1981.



Woningbezetting per nationaliteit: overbevolkte woningen (woningen met minder dan 5 vertrekkers en meer bewoners dan vertrekkers). Brussel-Hoofdstad, 1981.



Gegevens: C. Kesteloot, ISEG, K.U.Leuven

Migrantengezinnen zouden zo kunnen integreren in de Belgische samenleving, want ze zijn dikwijls bereid van wijk of gemeente te veranderen. Daarom is het tegenstrijdig, zo constateren de Brusselse Huurdersverenigingen, dat politieke verantwoordelijken de migranten een gebrek aan integratiewil verwijten, terwijl juist concentratiegemeenten als Schaarbeek, Molenbeek of Brussel migranten beletten van deze verhuismogelijkheid gebruik te maken. Wat gebeurt er juist?

Een huurder kan een VHIT aanvragen als hij verhuist uit een ongezond of onbewoonbaar verklaarde woning, uit een overbevolkte woning of uit één die moet afgebroken worden of onteigend is. In elk geval moet hij zijn toestand aanzienlijk verbeteren en mag zijn inkomen een bepaalde grens niet overschrijden. Naast een éénmalige verhuis- en installatietoelage, kan hij een huurtoelage krijgen, die het verschil tussen oude en nieuwe huurprijs bijpast. Eer het zover is, moet hij echter de lange weg door de administratie volgen, zodat lange tijd verloopt tussen verhuis en ontvangst van de premie.

Voor veel migranten in het Brussels komt het niet zover. Sommige gemeenten weigeren een besluit van overbevolking of (niet-verbeterbare) onbewoonbaarheid af te leveren. In dit laatste geval moet het gebouw immers afgebroken worden en dat is voor de (meestal Belgische) eigenaars erg vervelend. De huurdersunies hebben ondervonden dat de gemeenten vrij inventief kunnen zijn in het bedenken van voorwendsels om geen besluit van onbewoonbaarheid te moeten treffen: dat de familie al verhuist is, dat de woning bij het betrekken ervan al te klein was, ... argumenten die niet terzake zijn en de toekenning van de premie niet zouden mogen in de weg staan.

Om aan de huidige toestanden te verhelpen, stellen de huurdersunies voor niet langer plaatselijke politici, die vooral oog hebben voor lokale belangen op korte termijn, te laten oordelen over de situatie van de woningen, maar een ambtenaar dit te laten vaststellen. Tevens zou bij negatieve be-



slissing, de huurder een verhaal-mogelijkheid moeten krijgen. Ook de omvang van de premie is in veel gevallen voor migranten ontoereikend, omdat ze na vijf jaar gehalveerd wordt en na tien jaar niet meer wordt uitbetaald. Het grootste probleem vormt echter de onzekerheid of men al of niet de premie zal krijgen.

krotting van buurten of over migrantenconcentraties wordt gesproken, moet inzien dat — zolang aan dergelijke vormen van machtsmisbruik geen perk en paal wordt gesteld — en zolang deze mensen niet meer kansen krijgen op de huurmarkt — ze daar geen enkele reden toe hebben.

Pol Kongs

Wie met het vingertje naar de migranten wijst, als er weer eens over ver-

Een goede en zeer uitgebreide analyse van de huurdersorganisaties vindt men in het dubbelnummer 15/16 van *Opbouwwerk Brussel* (nov. '87) van RISO-Brussel. 'Wonen en woonzekerheid van migranten in Brussel. Model huurdersunie in de kijker' bevat artikels over het wonen van migranten en over de Brusselse woonproblematiek in het algemeen (sociale huisvesting, huisvestingspremies, de huurwet). De bundel werd samengesteld als documentatiebrochure voor een studiedag van Riso-Brussel.

Wie tot het einde toe doorleest, garanderen we een brede visie op de woonproblematiek in Brussel en een grondige kennis van de huurdersunies en hun werking. Waarvoor uw dank aan Riso-Brussel.

Huurdersunies:

Huurdersunie Noordwijk, Antwerpse steenweg 295, 1030 Brussel. Tel 02/216.48.57

Huurdersunie Sint-Gillis, Praagstraat 47, 1060 Brussel. Tel 02/539.22.83

Union des Locataires/Huurdersunie Schaarbeek, Poststraat 156, 1030 Brussel Tel 02/215.68.05

Association des Locataires de Molenbeek et de Koekelberg (ALMK), Rue de la Colonne 31, 1080 Brussel. Tel 02/520.39.65

Huurderskollektief, Van Daelstraat 32, 2200 Borgerhout. Tel 03/235.85.16

Woonfonds Gent, Berouw 124, 9000 Gent. Tel 091/24.37.46



BERT GOVAERTS OVER DE STRIJD VOOR EEN (MIGRANTEN) T.V.-PUBLIEK

Over het mediagebruik van migranten in Vlaanderen is bitter weinig geschreven of geweten. Wat schaarse gegevens die uit onderzoek over een ander thema kunnen gehaald worden, vormen de uitzondering. In een U.I.A.-onderzoek over de gezondheidsproblemen van de Turkse bevolking werd gepolst naar de rol die radio en televisie (kunnen) spelen in de gezondheids- en medische informatie. Er werden ook meer algemene vragen gesteld over het gebruik van radio en TV en meer specifieke over de Turkstalige BRT-uitzendingen. De resultaten waren niet overweldigend: zowat 70% van de ondervraagden luisterden af en toe of regelmatig naar de radio; door het merendeel werd naar de Turkse radio TRT geluisterd.

Hoewel algemene informatie hierover dus grotendeels ontbreekt, hebben we de indruk dat de televisie — meer dan andere informatiekanaal — een centrale rol speelt in het leven van migranten. Zoals veel Belgen de Amerikaanse gewoonte hebben aangenomen om de TV als een toestel dat op de achtergrond lawaai en licht produceert, te gebruiken, zo staat ook bij Marokkaanse gezinnen het televisietoestel dikwijls aan. Daarrond speelt zich het gezinsleven af, veelal zonder dat men gekoncentreerd de programma's volgt. Bij Turken — zo getuigen de talrijke video-shops — is de Turkse en Indische film dan weer zeer populair. Bij ons verdringt het beeld de leeskultuur. Bij Turkse en Marokkaanse migranten is die cultuur er nooit geweest. Velen zijn letterlijk analfabeet.

Kijkt of luistert het migrantenpubliek wel eens naar de B.R.T.? Bareel sprak hierover met Bert Govaerts, producer van de migrantenprogramma's van de BRT, *Babel* en *Voel Je Thuis*.

Bareel: Welk doel hebben jullie je gesteld, toen jullie met de huidige formule van start gingen? Een programma maken, betrokken op de

situatie van de migranten in Vlaanderen, met praktische en juridische informatie? Een cultureel programma, een vorm van ontspanning?

Bert Govaerts: "Er is maar één programma voor Turken en Marokkanen in heel de omroep en bijgevolg moet dat ene programma alle functies hebben. Die functies werden vastgelegd in de bekende driepikkel van de BRT: informatie, edukatie en ontspanning. We vinden dat alle drie die dingen aan bod moeten komen. We kiezen natuurlijk voor bepaalde prioriteiten.

Het BRT-programma *BABEL* startte in januari 1985 als een maandelijks programma van een uur. Het programma richtte zich tot zeven nationaliteiten én tot de Vlaamse bevolking. Bert Govaerts schreef hierover in *Woord en Muziek*, een BRT-uitgave: "Babel is een programma over de migratie. We zijn er ons van bewust dat het grootste deel van ons kleine publiek altijd uit Vlamingen zal blijven bestaan. In de tijd van Nationale Fronten, Centruumpartijen en Vlaamse Blokken wil het een raampje zijn op die in wezen onbekende migrantengemeenschappen. Tegelijk wil het af en toe ook exotische onderschriften leveren bij scènes uit onze eigen samenleving (zoals de toepassing van een esoterische wet Gol bijvoorbeeld). Die stoppen we in een fles die we in de grote beeldentee gooien. Ik ben er zeker van dat er af en toe wel eens een bericht aankomt."

In 1987 werd het roer omgegooid. De huidige formule bestaat uit een programma van een kwartier voor Turken en één voor Marokkanen, dat beurtelings wordt uitgezonden, één maal per week.

Het aksent moet, zeker in het begin, liggen op informatie die het leven van migranten eenvoudiger maakt, die iets aan die toestand van permanente verwarring doet waar de titel naar verwijst. Vandaar dus: praktische informatie over saneringspremies, over P.M.S.-centra, over inenting van baby's ... Maar je kan dat niet op een aantrekkelijke manier verkopen als je er ook niet wat ontspanning in stopt. Er komt ook *Fayrouz* in, we hebben *Cheb Mami* en andere populaire zangers, de muziek van het ogenblik voor zover we die te pakken kunnen krijgen. Ook informatie, ook de derde poot van de driepikkel, moet erin zitten. Er is in elke aflevering een korte nieuwsrubriek. Nieuwsrubriek is eigenlijk een verkeerde naam, want met een programma dat om de twee weken wordt uitgezonden, kun je geen nieuws verzorgen. Wij zijn met dat nieuws dan ook altijd zo laat dat we gebruik kunnen maken van het

archief van de nieuwsdienst. Dat is het enige positieve eraan. Naast dat alles heeft het programma ook een symbolische betekenis: het simpele feit dat dit programma bestaat is een signaal. Migrantten horen er bij, bij de BRT. Dat is een geste die men niet mag onderschatten en die de omroep miljoenen per jaar kost."

Babel heeft ook weinig mogelijkheden op technisch vlak?

B.G.: "Wel, wij hebben per week, en niet eens elke week, één opnamedag, één montagedag en een halve studio-dag. Ik denk dat dat voor zich spreekt. Daar moeten we alles mee doen, ook onze zogenaamde reportages maken."

Babel wordt uitgezonden als 'opener' op het tweede net. Wordt het niet afgeschoven als een tweede-rangsprogramma?

B.G.: "Dat we het tweede net moeten openen, is een handicap, maar we zit-

gebruik van migranten in Vlaanderen, in Brussel en Wallonië. Waarschijnlijk wordt in die drie gewesten verschillend met radio en televisie omgegaan. Bij mijn weten is er, buiten die UIA-studie, geen bladzijde wetenschappelijk studiemateriaal afgeleverd over dit onderwerp in België. Dus ik kan niet zeggen: die kijkcijfers zijn goed of slecht. Over het publiek waarvoor we het maken, weten we gewoon niets. Met de natte vinger zou ik zeggen: televisie speelt een grote rol in Turkse en Marokkaanse gezinnen. Die staat in ieder geval aan vrijdag om kwart voor zeven. Maar ik heb het gevoel dat de BRT er niet in slaagt dit publiek te bereiken."

Omdat Marokkanen bijvoorbeeld veel naar buitenlandse, Franstalige zenders kijken?

B.G.: "Je hebt bij ons het gegeven dat van bij het begin van de televisie er Franstalige uitzendingen waren. Ook voor de komst van de kabel kon men al kiezen. In Nederland niet, in Duitsland evenmin. Migrantten die hier

werken dat zijn die zeer kleine groepen in Vlaanderen. Ik maak me echt geen illusies over die grote Marokkaanse gemeenschap in Brussel. Die is Franstalig. Die mensen moet je niet opvoeren in een programma waar er Nederlands moet worden gepraat. En als je zo'n verschrikkelijk kleine groep hebt, is het toch niet vanzelfsprekend dat daar figuren in opstaan, die het woord kunnen voeren, die interessant vertellen."

Krijgen jullie respons van migrantten op het programma? Vragen om informatie?

B.G.: "Je moet bedenken wat voor een verschrikkelijke drempel er is voor migrantten. Het is een publiek dat niet op dezelfde manier geschoold is en niet de gewoonte heeft te reageren. Als je ziet dat op een Vlaams programma als *Wikken en Wegen* enkele honderden reacties komen, dan mag je rekenkundig niet hopen dat op *Babel* veel respons komt. Het is een mirakel als er een paar reacties ko-

"Het aksent van Babel moet in het begin liggen op informatie die het leven van migranten eenvoudiger maakt"

ten wel voor een enorme publiektrekker, *Sons and Daughters*, zowat aan zijn vijfthonderste aflevering toe. Daar profiteren wij van. De mensen zetten de TV aan in afwachting van dat programma en zo komen we aan een publiek van 300.000 kijkers, wat eigenlijk niet zo verschrikkelijk slecht is voor dat type van programma. Ik wil dat wel relativeren. Die 300.000 Vlamingen zijn geen bewuste kijkers."

De kijkcijfers houden geen rekening met migrantten?

B.G.: "Nee, daar zijn geen migrantten bij. Geen enkele. Als er migrantten in zouden zitten, zou dit op een representatieve manier moeten zijn. Omdat de groepen migrantten relatief zeer klein zijn in Vlaanderen, zouden er maar één of twee in de testgroep zitten.

Ideaal om te bepalen of we het publiek bereiken dat we beogen, zou een goede studie zijn van het media-

aankwamen met een half-Franstalige achtergrond, zoals Marokkanen, soms met een Franstalig tussenstationnetje, zoals Turken die via Luxemburg kwamen, zochten natuurlijk naar het aanbod dat ze het best verstonden. In België was dat RTB en later de Franse zenders en RTL. Turken en Marokkanen die in Nederland wonen, hadden enkel Nederlandstalige televisie en ook vrij snel hun eigen programma, terwijl er bij ons niets was in de eigen taal. Dit zijn twee factoren die tegen de BRT gewerkt hebben."

Als je vergelijkt met Nederland, zijn de migrantten maar dunnetjes aanwezig in de BRT-producties: in TV-films, in talk-shows.

B.G.: "Men maakt te gemakkelijk de vergelijking met Nederland. Bij ons moet je de migrantengroepen eigenlijk allemaal opsplitsen. Je moet zien wie in Vlaanderen woont, wie in Brussel, wie in Wallonië. Waar wij voor

men van een migranttenpubliek dat zoveel kleiner is. De respons komt van mensen die met migrantten werken: leraars, PMS-personeel, mensen uit het medisch schooltoezicht."



Babel richt zich niet meer tot een Vlaams publiek. Wordt er niet gedacht aan een BRT-programma dat Belgen de cultuur van migranten leert kennen?

B.G.: "De programma's zijn altijd ondertiteld. Dat maakt ze toegankelijk voor iedereen. Dat is de enige concessie die wij hoeven te doen, vind ik. Het is een belangrijke inspanning, waar ontzettend veel tijd in kruipt. Ondertitelen is een vak apart. Omdat er niemand bij de professionele ondertitelaars Turks of Arabisch spreekt, moeten de zes mensen die het programma maken, dat er nog eens bijnemen. Die tijd besteden we voor het Vlaamse publiek, maar — ik ben er van overtuigd — ook voor een deel van de Marokkaanse en Turkse jongeren. Van een Marokkaanse jongere kreeg ik de reactie: 'ik ben blij dat er eindelijk een programma is, maar ik ben ook blij dat er ondertiteling is, want ik versta dat soort Arabisch niet'.

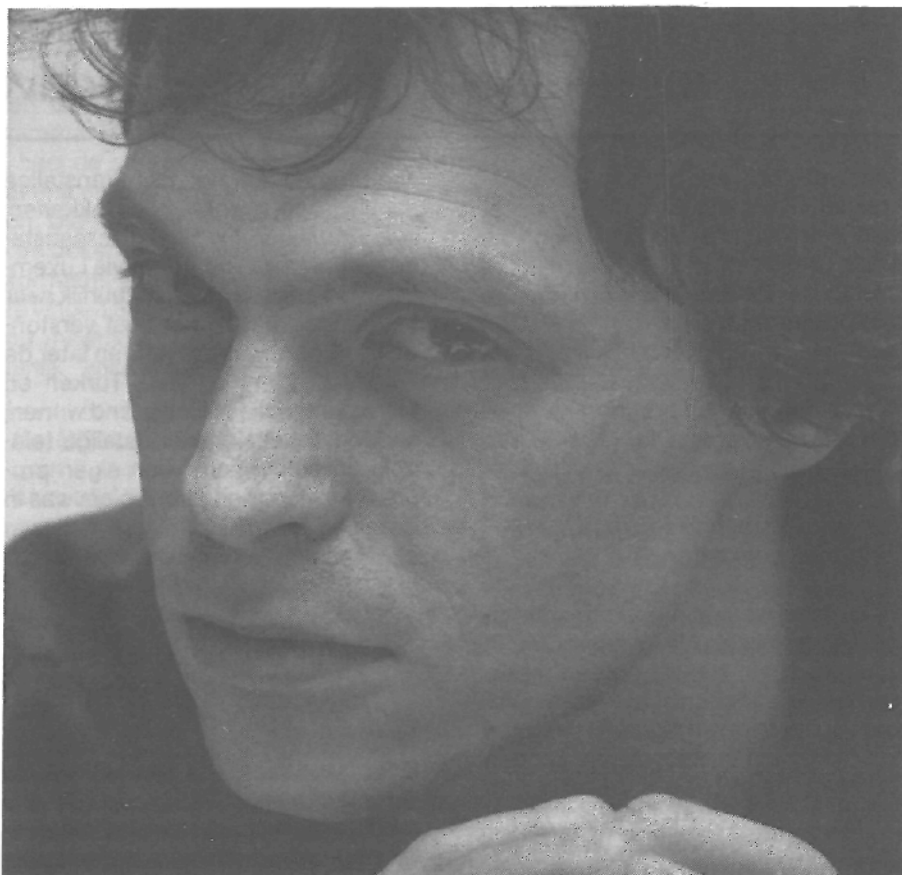
Er is een ongelooflijke discussie over het soort taal dat moet gebruikt worden. Meer bij Marokkanen dan bij Turken, maar ook bij de Turken is er een permanente discussie: 'Is dat niet te moeilijk? Is dat geen archaisch Turks? Kunnen we dat wel zeggen?' Op een bepaald ogenblik hebben we tegen de programmamakers gezegd: 'Jullie kiezen nu de taal die door het grootste aantal mensen begrepen wordt en het meest geschikt is om dat soort informatie te brengen'. Bij de Marokkanen werd het dus een soort gekuist Arabisch. We moeten ook geregeld zaken uitleggen, begrippen introduceren die in het herkomstland niet bestaan. Toen we een stukje maakten over zwartkijkers, ontstond er een enorme discussie: dat woord moest ter plaatse gemaakt worden. Zwartkijken of kabeldistributie bestaan ginder niet. Het kan dus niet zomaar vertaald worden.

Maar om op de vraag terug te komen: voor we met de twee redakties van drie mensen begonnen zijn, hebben we geprobeerd met de oude formule een soort *melting pot*-programma te maken. Om verschillende redenen is dat geflopt. Eén van die redenen was juist de onduidelijkheid: is het nu een programma voor of over migranten? Als je een programma maakt dat interessant moet zijn voor de doorsnee

Vlaming, dan ben je een programma aan het maken over migranten, zoals wij al sinds mensenheugnis doen. Je hebt in het BRT-archief een hele kast vol programma's over Turken en Marokkanen. Altijd over. Dan moet je dingen gaan uitleggen, die niet vanzelfsprekend zijn voor Vlamingen, maar dat wel zijn voor Turken of Marokkanen. Dat is een totaal ander discours."

Het migrantenbeleid komt maar af en toe aan bod in Babel. Is Babel niet te braaf?
Ik hoor maar zelden kritiek op het beleid.

B.G.: "We berichten over wat er gebeurt. De kritiek kan hem zitten in de keuze van de onderwerpen. Het is niet aan ons om te zeggen: mevrouw Steyaert, u doet uw werk niet, of meneer Gol, u gaat te ver. We hebben bijvoorbeeld wel een stuk gemaakt over de politieke vluchtelingen, hoewel dat strikt genomen ook niet tot ons domein behoort. We hebben uiteengezet wat er veranderde aan die wet.



Bert Govaerts, producer van Babel en Voel Je Thuis (foto BRT)

Het is niet aan ons om kritiek te spuien. *Babel* is een BRT-programma, he. Je moet ook bedenken dat we maar een kwartier hebben. Het zit dus inderdaad niet elke keer in het programma. Nu is er een stuk op komst naar aanleiding van de installatie van de nieuwe Hoge Raad voor Migranten. Daarin stellen we onder andere de vraag: hoe komt het dat die Vlaamse Hoge Raad nu geïnstalleerd wordt zonder dat er ook maar iemand spreekt over de vorige Hoge Raad. Net alsof dit iets nieuws is en er niets is gebeurd. Ook over de mensen die in de vorige Hoge Raad zaten, wordt niet meer gepraat. Er komt ook een stuk over de spook-kommissie Vermeylen en alles wat daarrond beloofd en gezegd werd. Al denk ik dat Mohammed-met-de-pet aan zo'n informatie niet veel behoefte heeft. Ik geloof niet dat die weet dat er een Vlaamse Hoge Raad bestaat. Het is belangrijker dat hij weet dat hij een saneringspremie kan krijgen als hij een huis koopt, en hoe hij het aan boord moet leggen om die premie te pakken te krijgen."

Overschat je het medium televisie dan niet? Vaak zijn die administratieve formaliteiten erg ingewikkeld, moeilijk uit te leggen.

B.G.: "Het programma wordt zo gemaakt dat het nog kan gebruikt worden in een andere situatie, met begeleiding, met doorverwijzing, enzo-

"'Voel Je Thuis' heeft zeer weinig luisteraars in Brussel en dat heeft alles te maken met de vrije radio's"

Bij Voel Je Thuis is aardig gesnoeid in de programmatie. Enkel de Turkse en Marokkaanse uitzendingen blijven bestaan. Waarom werd dit besluit genomen?

B.G.: "Ik had op een bepaald ogenblik de indruk dat er voor bepaalde programma's geen publiek meer was. De vraag was hoe je dit kunt peilen, want in het geval van de migrantenprogramma's zou dit veel meer kosten dan een gewone peiling. Er moeten tolken aan te pas komen. Men heeft uitgerekend dat zo'n peiling twee maal het jaarbudget van het programma zou gekost hebben. Daar viel dus niet over te spreken. Ik heb dan een klein budget gevraagd om allerlei spulletjes te kopen: platen, cassettes, zakrekenmachientjes, die mensen konden krijgen als ze zouden reageren op een oproep. Sommigen hebben gefluisterd dat we die peiling hebben uitgevoerd om te bewijzen dat er geen publiek was. Als we dat hadden gewild, dan hadden we niet gezorgd dat er een materiële prikkel was om te antwoorden. Dan hadden we er alle belang bij om te zorgen dat de mensen niet zouden reageren.

De oproep was tamelijk pathetisch. De presentators lasen in vier opeenvolgende programma's een tekst voor in de eigen taal. Die klonk ongeveer als volgt: 'Luisteraars van dit programma, dit is een oproep van de BRT aan uw adres. Van uw reactie hangt de toekomst van dit programma af. De BRT wil graag iets meer weten over haar migrantenpubliek. Daarom vragen wij uitdrukkelijk u bekend te maken. Wij vragen u alleen om uw naam en adres en willen verder alleen weten sinds wanneer u het program-

voort. Ik verwacht niet dat na een uitzending heel dat dossier over de saneringspremie duidelijk is. Maar een TV-programma kan de oogjes openen, kan de mensen er op wijzen dat zo iets bestaat. Er werd in het programma letterlijk gezegd: zoveel heeft me dat gekost en zoveel heb ik ervan teruggekregen. Die mensen zijn

Het radioprogramma Voel Je Thuis bestaat sinds 1966. Tot 1982 moest men met een dik uur zendtijd per week alle migrantennationaliteiten en -groepen proberen te bereiken. Vijf jaar geleden werd dit uitgebreid tot een vaste programmadag voor de grootste migrantengroepen (Italianen, Marokkanen, Turken, Spanjaarden, Grieken, Joegoslaven, Portugezen): elk kreeg ongeveer een half uur zendtijd per week.

Tussen december 1986 en april 1987 werd door de BRT een peiling naar de luisterdichtheid van de programma's verricht. Uit de resultaten bleek ondermeer dat de Italiaanse en Spaanse programma's niet langer konden worden gehandhaafd.

ma kent en hoe vaak u ernaar luistert. Wij herhalen het: van uw reacties hangt de toekomst van dit programma af.' Ik had dat bewust zo pathetisch aangezet om reacties los te maken. Iemand die dat programma belangrijk vond, moest er op reageren. De mensen konden telefoneren of schrijven. En dan zijn we gaan tellen. Nu zijn die twee kanalen niet even geschikt voor alle groepen: telefoonbezoek blijft kleiner te zijn bij Marokkanen en Turken en schrijven is er helemaal niet bij. We hebben dit duidelijk gemerkt aan het aantal schriftelijke reacties. De manier van peilen was niet optimaal, zeker niet wetenschappelijk, maar gaf volgens mij toch een trend aan."

En de resultaten?

B.G.: "We hebben gemerkt dat het Italiaanse en Spaanse programma een functie had die wij er niet voor bedacht hadden. Er woonden in '81 30.482 Italianen in Vlaanderen en er kwamen 34 telefonische reacties binnen. Maar driekwart daarvan waren van Vlamingen en de rest waren van vrienden en bekenden van de presentatrice. Het was blijkbaar een pro-

gramma geworden voor mensen die van Italiaanse muziek houden, die van Italië houden, die Italianen studeren en die dan in het Italiaans naar de BRT schreven. Maar het waren vooral Vlamingen. Hetzelfde gold nog in hogere mate voor het Spaanse programma. 11 van de 46 brieven over het Spaanse programma kwamen uit het buitenland: Nederland, Engeland, zelfs Noorwegen, maar geen Spanjaarden. Mijn voorzichtige konklusie was dat deze programma's misschien toch niet binnen de groep migrantenprogramma's konden gehandhaafd worden. Waarom die luisterdichtheid zo klein is, dat is natuurlijk de vraag. In het geval van de Italianen zal de komst van de RAI er wel voor iets tussen zitten. De keuze van de zender speelt ook een rol. Er zijn ook maar bitter weinig Vlamingen die 's avonds naar BRT-1 luisteren. Het is een zender die sterft na het nieuws van zeven uur."

Waarom zijn er dan nog andere programma's verdwenen?

B.G.: "De andere programma's die weggesnoeid zijn, zijn de programma's voor Joegoslaven, Portugezen





De ploeg van de TV-programma's voor migranten (foto BRT)

en Grieken. Joegoslaven en Portugezen zijn microscopisch kleine groepen in Vlaanderen: 1200 Joegoslaven, 2200 Portugezen. De programma's voor die twee groepen hadden een behoorlijk Vlaams publiek, werden ook op zaterdagmorgen uitgezonden. Ze hadden ook een redelijk peil, zeker de Portugese programma's, die een professioneel niveau haalden. Maar de samenstellers hebben allebei afgehaakt wegens te veel ander werk. We vonden het niet de moeite om voor zo'n kleine groepen helemaal opnieuw te beginnen. Het Griekse programma is een verhaal apart. We wilden het laten voortbestaan. Maar de samensteller zag in de hele zendtijdschikking een complot tegen de Europese migranten en ze is 'uit solidariteit' opgestapt."

Skoorden de Turkse en Marokkaanse programma's beter in de peiling?

B.G.: "Er was een heel behoorlijke respons van de Turken: 70 telefoons en 11 brieven. Aan het aantal telefoons dat in één uur op één toestel kan binnenkomen, zit een fysieke grens. Meer dan een uur na het programma proberen de mensen niet meer te bellen. De manier waarop de brieven geschreven waren, maakt veel duidelijk. Het adres van de BRT alleen al was op enorm veel verschillende manieren geschreven. Die Nederlandstalige naam was voor een aantal mensen een barrière. We hebben die reacties uitgesplitst naar regio waar ze vandaan kwamen en hebben gemerkt dat er zeer weinig luisteraars waren in Brussel, waar men met een hele grote groep migranten te maken heeft. Datzelfde geldt ook voor het Marokkaanse pro-

gramma. Het heeft volgens mij alles te maken met de vrije radio's."

Welke houding moet de BRT daar tegenover aannemen?

B.G.: "Ik vind dat wij moeten samenwerken met die vrije radio's. Een *Fréquence arabe* die in Brussel 24 uur op 24 in de lucht is, levert een vorm van concurrentie op waar je niet tegenaan kan gaan met een half uur in de week op een Nederlandstalige zender. De konklusie is dan: als je ze niet kan verslaan, dan moet je erbij gaan staan. Het voorstel dat ik heb uitgewerkt, is voorlopig onuitvoerbaar. Dat is een juridische problematiek. Er is een onderscheid tussen de manier waarop in Vlaanderen tegen niet-Nederlandstalige programma's van vrije radio's wordt aangekeken en in Franstalig België, Wallonië en Brussel. De Franstalige Gemeenschap heeft mij een lange lijst bezorgd van vrije radio's die een zendvergunning hebben voor anderstalige uitzendingen. Die kunnen 100 % anderstalig zijn. Ik heb hetzelfde geprobeerd aan Vlaamse kant en het antwoord was: 'als je in Vlaanderen een andere taal dan het Nederlands wil gebruiken op een vrije radio, moet je eerst toestemming vragen'. Er zijn een aantal radio's die die toestemming gevraagd hebben. Die aanvraag ligt nog altijd op het bureau van meneer Dewael. Die antwoordt er niet op. Zolang er geen toestemming is gegeven, kan de BRT geen verdere stappen ondernemen. Wij kunnen niet samenwerken met radio's die eigenlijk illegaal werken."

Er is een advies geweest van de Adviescommissie voor de Niet-Openbare Radio's. Daarin wordt duidelijk gesteld dat men niet wilt dat er 100 % anderstalige programma's worden gemaakt. De adviescommissie heeft

volgende normen bepaald: 'naar rato van 1 uur per dag per aangeduide vreemde taal mogen maximaal 35 uur per week besteed worden aan anderstalige programma's, met dien verstande dat deze zendtijd wordt verdeeld over de al gebruikte vreemde talen ...'. Men stelt ook dat in de toekomst nooit meer dan één vierde van de totale zendtijd kan worden gebruikt voor andere dan Nederlandstalige uitzendingen. Bovendien moet er een evaluatie zijn in functie van het integratiekarakter van anderstalige uitzendingen. Dit is een advies. De minister kan er nog mee doen wat hij wil. Hij doet er voorlopig niets mee. Op die manier zit het dus strop. Mijn plan was: we bieden de vrije radio's van onze eigen migrantenprogramma's een speciale editie aan. In ruil verwachten we aandacht voor en bekendmaking van onze migrantenprogramma's, ook van *Babel*. Later kan deze samenwerking worden uitgebreid. We zouden ook pogen samen met erkende organisaties programma's voor Turken en Marokkanen op te bouwen. Momenteel is er niet veel in Vlaanderen wat Turkse en Marokkaans-arabische programma's betreft. Maar we kunnen niet zeggen: we gaan met de Franstaligen in zee, zolang aan de Nederlandstalige kant de mogelijkheid bestaat dat er ooit een samenwerking tot stand komt."



° U.I.A.-onderzoek over gezondheidsproblemen bij de Turkse bevolking in België, 1985-1986, waarvan hoger in de tekst sprake.



HET 'ALGEMEEN STEMRECHT' Enkel voor Belgen?



De migranten staan de laatste tijd in het middelpunt van de belangstelling: als slachtoffer van racistische aanslagen, als mikpunt in de elektorale koorts die woekert (woekerde) rond de voorbije parlements- en de komende gemeenteraadsverkiezingen, als onderwerp van gesprek en discussie.

Het toenemend racisme en het electoraal misbruiken van de migrantenproblematiek hebben veel met elkaar gemeen: ze zijn beiden het gevolg van de politieke onmondigheid van de migrant. Te pas en te onpas wordt de migrant door de politieke verantwoordelijken in de arena gezet. De schuldigen voor de huidige economische malaise heeft men vlug gevonden: het zijn diegenen die niets te zeggen hebben. En zolang men er kan voor zorgen dat ze monddood blijven, kunnen ze ook het tegendeel niet bewijzen.

De val van de regering Martens VI en de aangekondigde grondwetsherziening creëerden de kans om via de wijziging van artikel 4 van de Grondwet de politieke democratie in België waar te maken. De poort naar stemrecht voor in België verblijvende vreemdelingen kon zo worden opgezet. Onder druk van de franstalige liberalen heeft

men deze kans bewust laten liggen. Dat deze mogelijkheid werd uitgesloten, is merkwaardig omdat in het Europees Parlement al lange tijd gedacht wordt aan gemeentelijk stemrecht voor alle EG-migranten (zie kader).

Laten we alles eens op een rijtje zetten.

STEMRECHT '88

De organisatie *Stemrecht '88* is al sinds mei 1985 aan het werk om de migrantenbevolking te mobiliseren en motiveren voor het gemeentelijk stemrecht voor migranten. Stemrecht '88 eist stemrecht en het recht op kiesbaarheid bij de gemeenteraadsverkiezingen voor alle migranten, ongeacht hun nationaliteit, die 18 jaar of ouder zijn en die reeds 5 jaar legaal in België verblijven.

De actiegroep gaat er van uit dat het principe 'samen leven, werken, beslissen' aan de basis moet liggen van een authentiek integratiebeleid. Elk ander beleid dat dit principe niet respecteert, is in hun ogen niet geloofwaardig.

De vraag om stemrecht moet in eerste instantie beperkt blijven tot het gemeentelijk gebeuren. De gemeente is het politiek centrum waar de burger zich het meest bij betrokken voelt. De noden en behoeften van groeperingen zijn op gemeentelijk vlak ook veel vlugger realiseerbaar. Het betrekken van migranten bij de gemeentelijke beslissingen zou een eerste stap zijn, die later de weg moet vrijmaken naar een deelname aan de nationale verkiezingen, aldus de organisatie *Stemrecht '88*.

De actie *Stemrecht '88* wordt hoofdzakelijk gedragen door migranten. De initiatiefnemers waren alleen bereid om verder actie te voeren als de nood om stemrecht te krijgen inderdaad leeft bij de migranten, en als de migranten zelf de actie willen dragen. Dat dit ook zo is, heeft de betoging van 31 oktober in Genk bewezen. De meerderheid van de betogers bestond uit migrantenjongeren.

Stemrecht '88 mag zeker niet voorbij gaan aan het belang van nationaal stemrecht. Want is het niet zo dat de belangrijkste maatregelen m.b.t. de situatie van de migranten beslissingen zijn van nationale orde? De terugkeerprijs voor werkloze migranten, de visumplicht voor bepaalde nationaliteiten, de uitwijzing van delinkwente migranten, de beperking van het vestigingsrecht in bepaalde gemeenten ... zijn alle het resultaat van nationale beslissingen. De politieke discussie heeft zich tot nog toe echter steeds beperkt tot stemrecht op lokaal vlak.

P.S. en S.P.

De Brusselse *Parti Socialiste* heeft tijdens haar federaal kongres in juni '87 haar kiezers duidelijk gemaakt wat het met de migranten wil: het migrantenprobleem verdient een hardere aanpak; uitwijzing van delinkwente migranten, optreden tegen het sturen van deviezen naar de herkomstlanden en optreden tegen het religieus integrisme. Met andere woorden, men moet repressief optreden tegen de niet-Europese migranten.

Over de aanpak van het racisme in eigen land werd met geen woord gerept. Wel is de P.S.-Brussel voorstander van gemeentelijk stemrecht voor migranten uit EG-lidstaten.

Tijdens het kongres van de *Socialistische Partij* van 10 oktober '87 werden alle vorige door de S.P. ingenomen standpunten over het gemeentelijk stemrecht voor migranten de grond ingeboord. De eis voor stemrecht wordt niet meer ter goedkeuring aan het kongres voorgelegd. Voorzitter Van Miert stelde zelfs in zijn slottoespraak: "Wie dacht er één ogenblik dat je met stemrecht de problematiek van de migranten oplost? Laten we de kar niet voor het paard spannen." Voor de S.P. zijn de absolute topprioriteiten de strijd tegen het racisme en het werken aan een integratiebeleid.

Tussen 1980 en 1986 hebben de SP-ers *Mangelschots* en *Sleekx* verschillende wetsvoorstellen ingediend om alle nationaliteiten die 5

jaar legaal in België verblijven, gemeentelijk stemrecht te geven.

Andere geluiden horen we ook uit Limburg. *Doorbraak Limburg*, met als kopstuk *Jef Ulburghs*, heeft in een persmedeling laten weten niet te spreken te zijn over de houding van de Socialistische Partij en zich te distancieren van de uitspraak van de voorzitter. "Deze houding getuigt van weinig politieke moed en socialistische solidariteit", aldus *Doorbraak*. Volgens hen heeft men het amendement over migrantenstemrecht bewust van de kongresagenda gehouden. "Het is blijkbaar gemakkelijker te hameren op de democratische rechten van een paar honderd Vlamingen in Voeren, dan op te komen voor de democratische rechten van 914.000 migranten".



De ommezwaai bij P.S. en S.P. zal niemand ontgaan zijn. Zij zeggen 'ja' aan dat deel van hun kiespubliek dat nog niet klaar is voor migrantenstemrecht. Wat 'echte' socialistische kiezers en migranten hierover denken, is voor de partijen in de huidige electorale kontekst blijkbaar onbelangrijk. Ze moeten echter inzien dat ze hiermee een belangrijk onderdeel van hun basisideologie prijsgeven. Als de Belgische socialistische partijen zich nog beschouwen als "de vertegenwoordiger van de arbeidende klasse zonder onderscheid van nationaliteit, godsdienst, ras of geslacht" en ze zijn nog steeds van mening dat "politieke democratie steunt op algemeen stemrecht" en dat "deze politieke democratie de enige weg is die leidt naar een maatschappij van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid" (ideologisch kongres van de BSP in 1974), dan is stemrecht voor migranten een logische gevolgtrekking.

De nieuwe standpunten van vooral de P.S. sluiten aan bij wat rechtser politieke groeperingen over de migranten vertellen. De P.S. en de S.P. ondersteunen hierdoor het idee dat de migranten mondig maken alleen maar gevaarlijk kan zijn voor de Belgische maatschappij.

Betoging voor gemeentelijk stemrecht in Genk - 31 oktober 1987.

AGALEV

Voor Agalev blijft het gemeentelijk stemrecht voor migranten meer dan ooit een belangrijke hefboom om een integratiebeleid te realiseren. Het toekennen van stemrecht moet een signaal zijn van de politieke verantwoordelijken aan de bevolking. Een signaal dat hen duidelijk maakt dat de beleidsverantwoordelijken geloven in integratie, in een multi-kulturele samenleving. Zolang migranten geen stemrecht hebben, zullen zij politiek te licht bevonden worden en dus moeilijk maatregelen kunnen afdwingen.

Omdat stemrecht momenteel minder kans dan ooit lijkt te hebben, stelt Agalev voor om experimenten met stemrecht te houden die de vooroordelen hieromtrent zullen wegwerken. Ze baseren zich op de deelgemeenteraadsverkiezingen die sinds 1980 in Rotterdam en Amsterdam worden gehouden. Deze verkiezingen, waar alle nationaliteiten aan deelnamen, werden bij gemeenteraadsverordening geregeld. Het waren onder andere deze experimenten die maakten dat gemeentelijk stemrecht voor migranten in 1985 in Nederland werd ingevoerd.

Het wetsvoorstel van Agalev dat op 30 oktober '87 ingediend werd, ziet er als volgt uit:

- het initiatief tot stemrecht voor vreemdelingen ligt bij de gemeente



- het geldt voor diegene die ten minste 5 jaar in België verblijven
- het betreft zowel actief als passief stemrecht
- het experimenteel karakter wordt benadrukt.

Aan alle fracties werd bijgevoegde resolutie voorgelegd om de regering het volgende te vragen:

- tijdens de campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen een media-campagne te voeren die de positieve aspecten van een multi-kulturele samenleving benadrukt. Dit om racistische verkiezingscampagnes tegen te gaan.
- een integratieplan voor te leggen aan het parlement dat een daadwerkelijke en geïntegreerde aanpak van het migrantenprobleem mogelijk maakt.

De gemeenten die deze stap zetten, kunnen als doel hebben de vooroordelen waarmee Belgen zitten (de schrik voor een Marokkaanse burgemeester, het opkomen van aparte migrantenpartijen) te weerleggen.



Als het experiment dat Agalev voorstelt wordt aanvaard, staat men inderdaad een stap verder. Wel staat het gevaar dat de grote stap naar een volledige politieke integratie van migranten weer op de lange baan geschoven wordt. Het migrantenvraagstuk blijft een tunnel zonder einde.

Ook stellen we ons enkele vragen rond deze experiment-formule. Naar alle waarschijnlijkheid zullen de gemeenten met een hoge concentratie aan migranten (zoals de Brusselse gemeenten, Genk, Borgerhout) niet te vinden zijn voor zulke experimenten, terwijl men juist op deze gemeenten mikt. Hoeveel 'representatieve' gemeenten zullen dan nog in aanmerking komen? Wat als de experimenten niet meevallen? Zal men dan het besluit trekken dat de migrant nog niet rijp genoeg is, te dom of te gevaarlijk om mee te beslissen? Vertrekt men met dit experiment misschien niet vanuit het standpunt dat men niet de situatie van de migrant moet verbeteren, maar dat de verbetering van zijn situatie geen gevaar mag zijn voor de autochtone bevolking?

Het Europees Parlement

Op 7 juni '83 hechtte het Europees Parlement zijn goedkeuring aan een resolutie over het actief en het passief stemrecht bij plaatselijke verkiezingen voor burgers van een lidstaat die in een andere lidstaat wonen. Het E.P. verzocht de Commissie Juridische Zaken en Rechten van de Burger om vóór eind '83 een officieel voorstel voor de toekenning van het genoemde kiesrecht in te dienen.

De heer *Oscar Vetter* (Duitse socialist) werd op 29 januari '87 benoemd als rapporteur. Het rapport Vetter heeft pas op 5 november '87 met een vertraging van meer dan 4 jaar, de steun van de Juridische Commissie gekregen. De Commissie heeft echter artikel 8, dat gemeentelijk stemrecht voor migranten "binnen afzienbare tijd" wenste uit te breiden tot alle vreemdelingen, ook niet-EG-onderdanen, verworpen. Het amendement van Europarlementslid *Jef Ulburghs*, dat het stemrecht 'zo snel mogelijk' wilde uitbreiden, werd door de gehele commissie, van rechts tot links, weggestemd.

Sinds de toetreding van Spanje en Portugal tot de E.G. bekleden de me-

diterrane landen een bijna even sterke positie in het E.P. als de West-Europese lidstaten. Portugal, Spanje, Italië en Griekenland hebben er alle voordeel bij dat hun geëmigreerde onderdanen in andere lidstaten stemrecht zouden krijgen. Ze kunnen rekenen op de steun van Denemarken, Ierland en Nederland waar er al stemrecht is voor migranten. Tegenstanders van het rapport Vetter vindt men vooral bij de conservatieve fracties van België, Luxemburg, Frankrijk, West-Duitsland en Groot-Brittannië. Het is ook in deze landen dat de grootste groepen migranten terug vinden zijn.

Het rapport werd door het Europees Parlement goedgekeurd op 15 december '87 met 131 stemmen voor, 90 tegen, bij 8 onthoudingen. Verrassend werd ook de toevoeging lokaal stemrecht binnen afzienbare tijd uit te breiden tot niet-EG-ers, aangenomen. Ook hier bleven zeer veel parlementsleden bij de stemming afwezig. EG-kommissaris *Ripa Di Meana* gaf instructies om een ontwerp-richtlijn op te stellen i.v.m. gemeentelijk stemrecht voor EG-ers. Over het verlenen van stemrecht aan EG-burgers is maar weinig discussie meer.

Zoals men nu over het stemrecht voor migranten spreekt, lijkt het erop alsof het over een tienjaren-plan gaat. Stemrecht voor migranten zal er ongetwijfeld komen, maar in verschillende stappen.

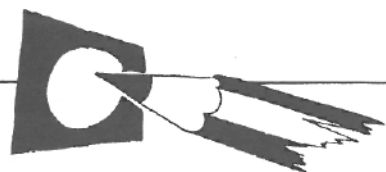
Men kan verschillende mogelijkheden uitdokteren, gaande van stemrecht voor EG-ers voor de Europese verkiezingen, tot gemeentelijk, nationaal en Europees stemrecht voor alle nationaliteiten. Dit kan op nationaal of op Europees vlak worden geregeld, eventueel met wederkerigheid als voorwaarde.

Als men in functie van de nationaliteit die de migrant heeft en het lidmaatschap dat zijn vaderland bezit, zal bepalen of die migrant het recht heeft om te stemmen of niet, dan hoopt men verdeling te zaaien onder de migranten. Hoe meer men ze kan verdelen, hoe machtiger men over hen kan zijn. Het zijn ook niet toevallig diegenen die het meest nood hebben aan stemrecht (de niet-Europese migranten) die hierop het minst kans maken.

Vóór het algemeen enkelvoudig stemrecht, gebruikte men andere indelingen om stemrecht toe te kennen: toen stelde men rijk tegen arm, man tegen vrouw.

De geschiedenis herhaalt zich, de fouten ook.

Houssein Boukhriss



Migranten brengen een symbolische stem uit

Op 13 december moesten de Belgen weer ter stembus. Net als bij eerdere verkiezingen werd ook nu de stembuslag ontsierd door racistische incidenten en dito propaganda. Tegen dit alles werd in Antwerpen, Genk, Mechelen en Brussel een symbolische aktie gevoerd: ook de migranten konden er stemmen.

Via strooibriefjes werden de migranten in de Genkse wijken opgeroepen aan de stemming deel te nemen en op 13 december toerde men in diezelfde wijken rond met mobiele stembussen. Op een paar uur tijd werden zo 904 stembiljetten ingevuld. De SP kreeg 40 % van de stemmen, de CVP 20 %, de PvdA 12 %, Agalev 9 % en de KP 7,5 %.

In Antwerpen organiseerde het Turks Volkshuis de 'verkiezingen' op een kleinere schaal dan in Genk. Toch kwamen ook daar 238 mensen stemmen, vooral jonge migranten. Als grootste partij kwam daar de PvdA uit de bus (44 %), gevolgd door SP (25 %) en Agalev (16 %).

In Brussel, waar de aktie georganiseerd werd door het Internationaal Centrum van de PvdA, kwamen ook veel jonge migranten opdagen om een symbolische stem uit te brengen. In totaal stemden meer dan 400 men-



Racistische verkiezingspropaganda. Je kon er moeilijk naastkijken.

sen. Ook hier werd de PvdA als grootste partij verkozen (26 %), op de voet gevolgd door Ecolo (23 %), SAP en PS.

Deze verkiezingsuitslagen gaan analyseren, is ver van onze gedachten. De stembusgang was in de eerste plaats bedoeld om aan te tonen dat ook migranten belang stellen in het Belgisch politiek bedrijf en om een 'symbolisch' halt toe te roepen aan de racistische propaganda waarmee



elke stembuslag wordt ontsierd. Ook bij de komende gemeenteraadsverkiezingen zal het gevaar van racistische propaganda dienen bestreden te worden, zeker nu we gemerkt hebben welk succes het Vlaams Blok daarmee gehad heeft op 13 december. Zou de toekenning van gemeentelijk stemrecht aan migranten geen goede oplossing kunnen zijn?

L.V.L.

In de marge van de discussie werden een aantal cijfers bekend gemaakt. Gemeentelijk stemrecht voor EG-burgers zou betekenen dat 5 miljoen van de in totaal 13 miljoen migranten in de E.G. hun stem zouden mogen (of moeten) uitbrengen. Er zijn echter al 1 miljoen migranten in Ierland, Denemarken en Nederland die stemrecht gekregen hebben. Deze landen hebben overigens ook aan niet-EG-burgers het gemeentelijk stemrecht verleend.

Hoeveel stemgerechtigden zouden er in de diverse EG-lidstaten bijkomen?

België	589.000	Italië	75.000
Spanje	126.000	Luxemburg	89.000
West-Duitsland	1.433.000	Portugal	17.000
Frankrijk	1.578.000	Verenigd Koninkrijk	108.000
Griekenland	23.000		



De Vlaamse Hoge Raad voor Migranten hernieuwd

Sinds de eerste voorzitter van de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten, Albert Martens, zich terugtrok uit de Raad, was het stil geworden rond dit adviesorgaan. Bijzonder stil. Op 21 december 1987 heeft Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg, mevr. R. Steyaert, een nieuwe Hoge Raad voor Migranten geïnstalleerd. Als een laatste beleidsdaad in de migrantensektor.

De Hoge Raad voor Migranten is samengesteld uit vertegenwoordigers van de begeleidingsdiensten, de migrantenverenigingen, de vakorganisaties en de instellingen die zich om het algemeen welzijn van de migranten bekommeren. Minstens één derde van de leden moet van vreemde nationaliteit zijn.

Nieuwe voorzitter wordt L.J. Belmans, gewezen sekretaris-generaal van Caritas Catholica. De Raad is samengesteld uit volgende effectieve leden: L. Van Loock (B), M.C. Rösiers-Leonard (B), K. Mehmet (T), F. De Bruyne (B), L. Marchi (I), A. Georgopalis (B), F. Marocchi (I), E. Araya (Chili), K. Duran (T), M. Bazi (Mar), M. Maizi (M), K. Terkessidis (B), R. Cipriani (B), F. De Gregorio (B), J. Maes (B), A. De Kinder (B), F. Bundervoet (B), A. Verspeet (B), J. Cleemput (B).

In een opgemerkte toespraak gaf mevr. Steyaert de grote lijnen van het door haar gevoerde beleid weer. Anders de voorzichtigheid zelve, waarschuwde ze voor politieke strekkingen met racistische ideeën, spoorde ze aan tot weerwerk hiertegen en vroeg tenslotte aandacht voor het probleem van de politieke vluchtelingen. We geven de belangrijkste fragmenten uit haar toespraak mee.

Over het door haar gevoerde beleid zei Steyaert dat ze steeds is uitge-

"Ik heb eraan gehouden om de Vlaamse Hoge Raad voor Migranten nu nog te installeren om te benadrukken dat ik de problematiek in verband met de migranten steeds als een reële beleidsproblematiek heb beschouwd. Met de hernieuwing van de Hoge Raad wil ik tevens aantonen dat het van belang is dit beleid voor te bereiden in nauwe samenwerking met de mensen om wie het te doen is. (...)

Ik hoop dat met deze hernieuwde samenstelling een nieuw enthousiasme en bereidheid gepaard gaan om adviezen voor te bereiden die de prioritaire knelpunten ten gronde aanpakken en zódanig uitgewerkt zijn dat zij een onmisbaar instrument worden voor de toekomstige Gemeenschapsminister bevoegd voor migranten.

De Hoge Raad zal hierbij model moeten staan voor zijn streven naar eenheid in de verscheidenheid. De samenstelling van de Hoge Raad weerspiegelt immers de heterogeniteit van de migrantengroep. Zo hebben de verschillende etnische groepen, de eerste en de tweede generatie, de vrouwen en jongeren ieder hun integratieproblemen.

Het is echter van groot belang dat alle organisaties, verenigingen en democratische partijen die zich inzetten voor de integratie van de migranten de rangen sluiten. Dit is nu meer dan ooit nodig aangezien naar aanleiding van de voorbije parlementaire verkiezingen en de komende gemeenteraadsverkiezingen strekkingen opkomen die racistische ideeën verspreiden. Wij moeten ons hiertegen krach-

gaan van de integratie-idee. Die idee drukt de verwachting uit dat de migranten zich zouden inschakelen in de samenleving, maar evenzeer dat de Vlaamse bevolking rekening houdt met het anders-zijn van de vreemde bevolkingsgroepen.

Naast de algemene voorzieningen van een globaal welzijnsbeleid werden specifieke initiatieven voor migranten genomen, zogeheten kategoriale hulpmiddelen, om de zelfredzaamheid van de migranten te verhogen. Steyaert stipte vier grote aandachtspunten in haar beleid aan: taallessen, de positie van de migrantenvrouw, de taak van provincies en gemeenten en de verantwoordelijkheid van migrantenverenigingen.



tig verzetten. Wij allen die het belang van de integratie van de migranten inzien, zullen ons moeten beraden hoe we deze integratie-idee nog beter kunnen overbrengen bij de brede lagen van de bevolking en hoe wij zelfs het ideeëngoed van "medezeggenschap" van migranten aanvaardbaar moeten maken bij de politieke partijen.

Gelukkig zijn er reeds heel wat buurt- en opbouwwerken, basisedukatiegroepen en migrantenorganisaties die zich vanuit de basis niet alleen "met woorden" als verdedigers opstellen voor de rechten van de migranten, maar ook "werken" aan de integratie. Dit basiswerk is een langzame en moeizame weg maar een waarborg voor een duurzame integratie. Er is binnen deze veelheid aan initiatieven wel een duidelijke behoefte aan samenspraak en inspraak in het beleid.

Dit wil ik mogelijk maken via de Hoge Raad voor de Migranten (...).

Tot slot gaf ze de Hoge Raad een aantal bedenkingen mee: Kan de functie van aalmoezenier of morele raadgever in de huidige kontekst nog blijven bestaan? Hoe moet het onthaal van politieke vluchtelingen lokaal en regionaal worden gestructureerd? Is de structuur van de begeleidingsdiensten aangepast aan hun opdrachten? Steyaert pleitte voor speciale aandacht voor Brussel, een geïntegreerde aanpak tussen de verschillende (nationale en regionale) ministers en voor samenwerking met de franstalige initiatieven in de hoofdstad.

Het politieke testament van een Minister die acht jaar lang de verantwoordelijkheid droeg voor het migrantenbeleid.

Memorandum aan de nationale regering

Het Vlaams Overlegcomité Migratie herinnert de nationale regering er in haar memorandum aan dat de immigratie een structureel karakter heeft gekregen. Om de migrant, op voet van gelijkheid met de autochtone bevolking, te laten participeren in de samenleving, moet aan een aantal basisvoorwaarden voldaan zijn. In het bijzonder nu het samenleven van Belgen en migranten wordt bemoeilijkt door demagogische propaganda van politieke formaties als het Vlaams Blok.

Er moet een positief integratiebeleid worden ontwikkeld. Daarvan is het belangrijkste element een gelijkstellingswet, gebaseerd op de idee dat migranten als 'burgers in onze samenleving' moeten beschouwd worden. De gelijkstelling tussen vreemdelingen en Belgen zou betekenen dat de betrokken vreemdeling door de Belgische wetgever juridisch niet meer als vreemdeling wordt beschouwd.

De bepalingen van de verblijfswet van 1980 (met o.a. de verwijderingsmaatregelen) zouden niet meer van toepassing zijn. Familieleden kunnen zich bij gezinshereniging wel blijven beroepen op de band met de vreemdeling. In de praktijk zou deze wet van toepassing zijn na een periode van vijf jaar legaal verblijf in België, behalve voor een aantal gevallen van gezinshereniging en voor EG-onderdanen.

Dit voorstel van het V.O.CO.M. betekent concreet ook:

- het harmoniseren van tewerkstellings- en verblijfsvoorwaarden
- schrappen van terugwijzings- en uitzettingsmaatregelen
- betere bestrijding van het racisme
- stemrecht (aktief en passief) voor migranten op gemeentelijk vlak.
- ongedaan maken van de diskriminatie van Maghrebische schoolverlaters inzake werkloos-

heidsuitkeringen

- eenzelfde bedrag aan kindergeld voor alle buitenlandse werknemers
- recht op bestaansminimum voor alle vreemdelingen, ook niet-EG-ers.

Het voorstel van de gelijkstellingswet voorziet drie uitzonderingen op de volledige juridische gelijkheid van vreemdelingen en Belgen. De eerste betreft het nationaal en provinciaal stemrecht. Een tweede de toepassing van privaatrechtelijke regels, vooral in het personen- en familie-recht. Tenslotte krijgen vreemdelingen geen Belgisch paspoort.

Het VOCOM is van oordeel dat daarenboven op diverse terreinen volgende beleidsbeslissingen moeten worden genomen.

Arbeidsmarkt

- Een evenredige vertegenwoordiging van migranten in de programma's ter bestrijding van de werkloosheid garanderen
- Toegang van vreemdelingen tot de overheidsdiensten door wijziging van het KB van 2/10/37 (statuut van het overheidspersoneel).
- Evenredige vertegenwoordiging van migranten in beroepsopleidingen en promotie van geëigende beroepsvoorbereiding.

Onderwijs en Vorming

- De EG-richtlijn 77/486 om bicultureel onderwijs te organiseren moet effectief worden toegepast.
- Het KB van 10/4/75 inzake taal-leerkrachten moet worden uitgebreid
- Het KB van 16/8/78 inzake de toekenning van BTK-leerkrachten bij 30 % concentratie van vreemde leerlingen in een school moet in het onderwijskader worden opgenomen

- Een systematische opleiding m.b.t. de migrantenproblematiek voorzien in hogere opleidingen (normaalscholen, maatschappelijk werk, verpleegkunde, geneeskunde, pedagogie).

Huisvesting en spreiding

- Wetenschappelijk onderzoek vooraleer inzake spreiding wetgevende initiatieven worden genomen
- In afwachting van onderzoek, de toegang voor migranten tot sociale woningen vergemakkelijken, de migrantenbevolking informeren en 'huurdersunies' erkennen.

Gezondheidszorg

- Gezondheidsvoorlichting en -opvoeding voor migranten; de inschakeling van tolken
- Vorming van medisch personeel m.b.t. specifieke ziekteperceptie van migranten en behandelingswijze.

Kulturele emancipatie

- Uitvoering van het KB van 4/5/78: de erkenning van de Islam als godsdienst.

KOORDINATIE

Het migrantenbeleid moet gecoördineerd worden. Dat kan best gebeuren binnen het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het Vocom sluit andere mogelijkheden niet uit (een Staatssekretariaat voor de Immigratie of een verantwoordelijke voor de coördinatie, toegevoegd aan de Eerste Minister). Binnen deze structuur kan een interdepartementale commissie werken. Op wetgevend vlak kan de structuur onderbouwd worden door een parlementaire commissie.

Tenslotte dient dit integratiebeleid gestoeld te zijn op een brede concertatie met de betrokken gemeenschappen, gewesten en betrokken partners.

opt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt Beknopt

Dokumentatiecentrum

Van begin 1988 af is het WEDEM (Wetenschappelijk Dokumentatiecentrum over Etnische Minderheden) operationeel. Het centrum wordt begeleid door het HIVA en is gevestigd in de gebouwen van de K.U.Leuven. De dienst zal niet enkel als bibliotheek fungeren, maar ook regelmatig dossiers over de migrantenproblematiek en bibliografische gegevens publiceren.

Schakelprojekten Kelchtermans

Door de publikatie in het Staatsblad op 9/12/87 van het K.B. van 20/11/87 werd het wettelijk en financieel mogelijk om de schakelprojekten te verlengen tot december '80. Voor heel het land werd 400 miljoen beschikbaar gesteld, op te gebruiken in de vorm van tewerkgestelde werklozen. Aangezien deze financiële middelen ontoereikend zijn om alle projecten in '88 te ondersteunen, besliste Minister Kelchtermans eind december '87 om alle projecten die reeds mensen in dienst hadden in '87 te verlengen tot eind juni 1988.

Preventie racisme

Onder impuls van Henri De Ridder werd op 29/1/88 een urgentieprogramma ter preventie van het racisme aan de pers voorgesteld. De realiteit van het racisme en het gevaar dat dit inhoudt, vragen om duidelijke politieke maatregelen. De ondertekenaars, de crème van de migrantensektor in Vlaanderen, pleiten voor concrete politieke maatregelen om de rechtspositie van de migrant te verbeteren, voor specifieke maatregelen voor Brussel en voor maximale ondersteuning van de migrantengemeenschap, o.a. door een campagne tegen het racisme.

Deze maatregelen zullen politieke moed vragen en geld kosten, maar het uitblijven ervan zal op termijn een morele en materiële schade veroorzaken die de kosten van dit programma in ruime mate overtreft, zo besluiten de initiatiefnemers.

Begeleidingsdienst Oost-Vlaanderen

Eind december 1987 besliste de Gemeenschapsminister van Gezin en Welzijnszorg mev. Steyaert om de v.z.w. De Poort - Beraber, mits inachtnaam van een aantal voorwaarden, te erkennen als begeleidingsdienst voor de provincie Oost-Vlaanderen.

Als voorwaarden werden o.a. gesteld:

- een representatieve Algemene Vergadering
- geen vermenging werknemers - werkgever in de v.z.w.-structuur.

Zoals in de reglementering van de begeleidingsdiensten voorzien, geldt de erkenning ten voorlopigen titel voor één jaar. De dienst is opgenomen in categorie A (één personeelslid en een halftijdse administratieve kracht).

Racisme en xenofobie

Op 6/11/87 maakte minister Gol in zijn antwoord op een vraag van de heer Pepermans een aantal cijfers bekend over klachten op basis van de wet op het racisme.

Het blijkt dat de meeste van deze klachten zonder gevolg werden geklasseerd. Van de 343 klachten in het arrondissement Brussel tussen '81 en april '87 bleven er maar liefst 317 zonder gevolg.

Vreemde gevangenen

Uit het antwoord van minister Gol op de vraag van de heer Van de Velde (Kamer 6/11/87) blijkt dat er op 31 maart van verleden jaar 2.003 vreemdelingen in de Belgische strafinrichtingen gevangen zaten, op een totaal van 6.654 gedetineerden.

In de gevangenis van Vorst die meermaals in opspraak kwam en waar de detentie-omstandigheden een opstand in de hand werkten, waren 585 gedetineerden opgesloten, waarvan 258 vreemdelingen. Onder hen 83 van Marokkaanse, 28 van Italiaanse, 22 van Franse en 14 van Joegoslavische nationaliteit.

Politieke Vluchtelingen

Na lange besprekingen werd op 10 november 1987 de nieuwe vzw Overlegcentrum voor de Integratie van Vluchtelingen opgericht, afgekort als OCIV. Deze organisatie moet concreet gestalte kunnen geven aan het onthaal- en integratiebeleid voor politieke vluchtelingen in Vlaanderen.

In deze vzw zetelen, naast de heer C. Jaeger, voorzitter van het Belgisch Comité voor Hulp aan de Vluchtelingen, volgende organisaties: Caritas internationaal hulpbetoon, Socialistische Solidariteit, Liberale Solidariteit, het Rode Kruis, Protestantse Solidariteit, het Joods Sociaal Centrum, de Vlaamse Vereniging voor Onthaalhuizen en het Vocom.

De heer Van de Kerckhove (Rode Kruis) werd tot voorzitter verkozen, de heer E. Brandt (Caritas) en de heer F. Neyts (Liberale Solidariteit) tot vice-voorzitters, de heer Dykmans als schatbewaarder en Lode Van Loock (Vocom) als sekretaris.

In antwoord op een parlementaire vraag van de heer Eerdekens over de aantallen kandidaat-politieke vluchtelingen die ons land in 1987 binnenkwamen, antwoordde Staatssecretaris M. Smet het volgende:

Tijdens de eerste acht maanden van 1987 werden 1.627 kandidaat-politieke vluchtelingen ondergebracht in het Klein Kasteeltje. Het aantal kandidaat-politieke vluchtelingen die een plaats vonden in de OCMW's: 813 in Vlaanderen, 190 in Wallonië, 24 in Brussel.

Vocom-dokumenten 2 en 3 zijn van de offset-persen gerold. Ze behandelen de tewerkstelling en de werkloosheid van de vreemde bevolking in België.

Te bestellen bij het Vocom, Poststraat 156, 1030 Brussel.



Schrijf je een impressie over een boek best zonder voorkennis van al of niet professionele kritiek? Of gaat dat juist beter als je je oordeel aan dat van anderen toetst? In elk geval, ik las deze roman na in de De Nieuwe Maand (september 1987) een nogal vernietigende beoordeling te hebben gelezen. En mijn eindoordeel komt hierop neer: er valt wel wat te zeggen over de naïeviteit, soms over het clichématig karakter van de episodes. Maar over een miskleun, ja zelfs een onvergeeflijke vergissing spreken, dat vind ik wat te verregaand.

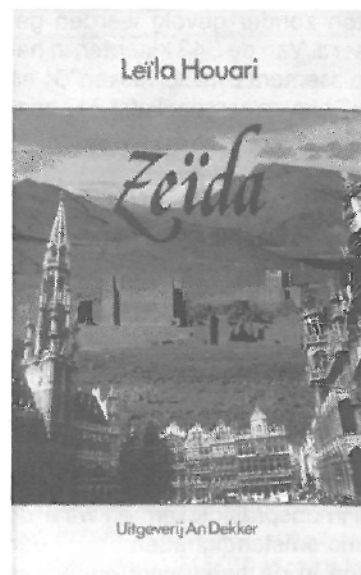
ZEÏDA

Zeïda gaat over een jonge Marokkaanse, de oudste dochter van een migrantenfamilie in Brussel. Ze kent de klassieke generatiekonflikten met haar vader en wil taboes doorbreken, vooral dat van de liefde. Ze loopt (letterlijk) weg van huis en daarna brengt ze een aantal maanden door in haar geboorteland. Dat (figuurlijk) weglopen begrijp ik als een poging om de eigen identiteit te ontdekken. Maar natuurlijk gebeurt in Marokko wat kon voorspeld worden: ook daar blijft ze een vreemde, zeker daar is het onmogelijk om 'normale' relaties met jongens/mannen te hebben.

Onder de titel 'Veel Muntthee' werd in De Nieuwe Maand over een valse start van de Belgisch/Marokkaanse emigrantenliteratuur gesproken. En daarbij werd verwezen naar de opeenvolging van gebeurtenissen in het boek, bijna een katalogus van de ervaringen die migrantenjongeren van de tweede generatie hier doormaken. En vooral naar het slot van het boek als *Zeïda*, wanneer ze terug naar België komt, bloemen en muntthee voor haar moeder uit Marokko meebrengt. Ik zou liever wat milder zijn en het boek vooral ontroerend naïef noemen. Het moge dan al vol clichés zitten (de muntthee!), we mogen aannemen dat voor migrantenjongeren de culturele clichés uit het nauwelijks gekende vaderland een grotere symboolwaarde hebben dan voor gesofistikeerde Europese veellezers. En daarenboven bestaat het leven dikwijls uit voorspelbare gebeurtenissen die alleen voor de objectiverende toeschouwer clichés worden.

Omdat *Zeïda* gaat over het proces van zelf-aanvaarding van jonge mensen, zou men de schrijfster wat meer krediet mogen geven. Temeer omdat ze schrijft in het Frans, een taal die niet haar eerste kultuurtaal is. Maar als deze eersteling van Leïla Houari ooit een vervolg krijgt, dan mogen we wel strenger worden en wat meer maturiteit verwachten. En ondertussen maar hopen dat we ook vertalingen krijgen van gevestigde Marokkaanse auteurs, zoals Abdellatif Laâbi of Abdallah Zrika. Die kregen nog niet de erkenning die Tahar Ben Jelloen met de Prix Goncourt 1987 onlangs te beurt viel. Daarover meer in een volgende Bareel.

Emiel Vervliet



Leïla Houari, *Zeïda*, uitgeverij An Dekker, Amsterdam, 1987.

L. Houari: "Als ik schrijf, denk ik niet aan de immigratie. Ik denk aan de dagelijkse problemen."

(interview afgenomen voor het TV-programma Babel)

Mohammed: "Waarom heb je dit boek geschreven?"

Leïla Houari: "Waarom ik dit boek geschreven heb? Ik hield altijd van schrijven. Ik herinner mij dat ik al schreef toen ik 15 was. En wat me aangezet heeft te schrijven, zijn de problemen die ik hier ontmoet."

Mohammed: "De *Zeïda* van 't boek is de Leïla die tegenover mij zit?"

Leïla Houari: "Ik krijg deze vraag altijd. *Zeïda* is Leïla ... en Leïla is *Zeïda* ... Er zijn problemen die *Zeïda* heeft en die ik ook heb."

Mohammed: "Welke zijn de gemeenschappelijke punten die je hebt met *Zeïda*?"

Leïla Houari: "Ik leef ook zoals *Zeïda* in België en op een bepaald ogenblik ben ik terug naar Marokko gegaan om daar te leven."

Mohammed: "Ben je daar niet gebleven?"

Leïla Houari: "Nee, terugkeren kan niet zomaar. Men moet daar goed over nadenken."

Mohammed: "Denk je niet dat *Zeïda* elk meisje van de tweede generatie kan zijn?"

Leïla Houari: "Natuurlijk. De problemen van *Zeïda* met haar ouders, met de liefde, zijn de problemen van elk Marokkaans of Belgisch meisje."

Mohammed: "Is het doel van je boek iets over de immigratie te schrijven? Of wil je aan een breed publiek vertellen wat veel meisjes meemaken, maar niet durven zeggen?"

Leïla Houari: "Er zijn veel vragen. *Zeïda* is een Marokkaans meisje dat in België leeft. Ze is naar Marokko gegaan, maar is teruggekeerd naar België. Er zijn veel problemen die ze moet oplossen. Wat ze meemaakt, kan elk meisje meemaken. Maar ze moet haar verantwoordelijkheid nemen. Ze moet zelf een probleem oplossen en niet iemand anders."

Mohammed: "Heb je nooit tegen andere meisjes gezegd: dit zijn de problemen, dat is de weg voor de toekomst?"

Leïla Houari: "Nee, niet in organisaties. Als ik met meisjes spreek, of als ze me komen vragen: wat is de oplossing?, zeg ik dat de oplossing van hen moet komen. Ik zeg: als jullie je zaken niet in eigen handen nemen, geeft niemand jullie iets. Dit veronderstelt dat men sterk genoeg moet zijn."

Mohammed: "Iets anders, Leïla. Je werkt, je hebt een kind en je schrijft. Hoe combineer je dat allemaal?"

Leïla Houari: "Als ik over dat alles moet nadenken, dan doe ik niets. Ik zie veel dingen gebeuren bij migranten ... Er zijn vrouwen met problemen. Ik moet de onrechtvaardigheid bestrijden."

Mohammed: "Is er nog een boek op komst?"

Leïla Houari: "Ja, er is iets klaar."

Mohammed: "Wanneer zal het verschijnen?"

Leïla Houari: "Misschien volgend jaar." (nvdr. 1988)

Mohammed: "Kun je ons zeggen waarover het gaat?"

Leïla Houari: "Het zijn korte verha-



len over Belgen en migranten."

Mohammed: "Weer over de immigratie?"

Leïla Houari: "Nee. Als ik schrijf, denk ik niet aan de immigratie. Ik denk aan de dagelijkse problemen die ik zie."

Dokumentatie



L. Baekelandt, D. Vanderslijcke, *El Paso - stad Gent. 4 jaar stratego. Een kleine sociale geschiedenis van jeugdcentrum El Paso*, Gent, 1987.

Begin van de jaren '80 besloot men resoluut van Open Hof - El Paso een ontmoetingsplaats voor migrantenjongeren te maken. Dat ging niet zonder slag of stoot. De ervaring van vier jaar actie, onderhandelen, plannen en jeugdwerking, van het zoeken naar een degelijke huisvesting, werd overzichtelijk neergeschreven in het boekje *4 jaar stratego*. Het is ook een pleidooi om migrantenjongeren een eigen plaats toe te kennen. 'Een schiereiland', 'een vrijplaats' ingegeven door het geloof in een ander maatschappijmodel, en door de weigering van het heersende, noemen de auteurs het jeugdcentrum.

Te bestellen: Jeugdcentrum El Paso, Gebr. De Smetstraat 108, 9000 Gent. Tel. 091/24.35.77

M. Degraeve, L. Draeye, *EG-Piloot-experiment "Moedertaal- en cultuuronderwijs op secundair niveau"*. Syntheserapport Internationaal Colloquium, Hasselt, 1987.

Mohammed: "In een artikel zei je dat de sleutel van de toekomst in de gordel van de vrouwen ligt. Denk je echt dat de migratie een rol kan spelen in de toekomst?"

Leïla Houari: "Ja, ik denk van wel. Belgen die onze tradities niet kennen, denken dat de Arabische vrouw onderdrukt is door de man. Ik denk van niet. We hebben een andere mentaliteit. Ik heb het beeld van de sleutel gegeven, omdat het aantoont dat de vrouw alle sleutels thuis heeft en weet wat er in de kasten zit, koffie of koekjes. De man weet dat niet. Dan is zij het die voor alles zorgt, niet de man."

Eindrapport van het EG-pilootexperiment dat liep van '82 tot '87. De Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders coördineerde het experiment via een stuurgroep en door rechtstreekse contacten met EG-Commissie, Ministerie van Onderwijs en de scholen.

Van de vijf scholen die aan dit project deelnamen, worden afzonderlijk de belangrijkste gegevens meegedeeld. De mening van de participanten wordt besproken en tenslotte wordt de hele zaak geëvalueerd op basis van drie problemen: hoe kan men moedertaal- en cultuuronderwijs inbouwen in de bestaande programma's? hoe lessen en activiteiten een multi-culturele dimensie geven? en hoe kan men moedertaal en cultuurlessen inpassen in het bestaande onderwijssysteem?

Gratis te verkrijgen bij P.O.G., Thonissenlaan 19, 3500 Hasselt.

Arabisch Kinderwoordenboek, Epo, Berchem, 197, 95 blz.

Overzicht van alle letters van het Arabische alfabet via woorden die geïllustreerd werden. Af en toe werden 'wereldvreemde' woorden gebruikt.

A. Bastenier, F. Dassetto, *Enseignants et enseignement de l'Islam au sein de l'école officielle en Belgique*, CIACO, Louvain-La-Neuve, 1987.

De tandem Dassetto-Bastenier, die eerder al tekende voor *L'Islam transplanté*, heeft haar zoveelste bijdrage aan de kennis van de migratie afgeleverd. Rond de enquête die ze hielden over het socio-ekonomisch profiel en de pedagogische capaciteiten van de islamleerkrachten, verzamelden ze een aantal teksten over de islam in het onderwijs, in België en in de herkomstlanden.



De enquête zelf wijst op een aantal gebreken in het islamonderwijs in België: de meeste islamleerkrachten worden kunstmatig in de immigrantenwereld gedropt; bij de arabisch-sprekende constateert men een onvoldoende pedagogische en religieuze opleiding; de leerkrachten kunnen nauwelijks 'brugfiguren' tussen de Belgische en de migrantengemeenschap worden genoemd, want ze zijn in geen van beide gemeenschappen thuis... Maar ook de goede bedoelingen van de islamleerkrachten vallen op, hoewel sommigen geen onderscheid kunnen maken tussen de islam in de herkomstlanden en de islam in de immigratie. Zo kan men veel van het gedrag van de islamleerkrachten verklaren. Hier spreken van ontkiemend integritisme, zou te simplifiërend zijn, aldus de auteurs.

Des mots pour vivre la ville ensemble, Centre socio-culturel des immigrés de Bruxelles, 1987, 67 blz.

Een bundeling van expressies van jongeren over de stad. Opmerkelijke literatuur over de grootstad en de multi-kulturele samenleving.

Te bestellen: Centre socio-culturel des immigrés de Bruxelles, Av. de Stalingrad, 24 1000 Bruxelles. Tel. 02/513.96.02

A. Jager, R. Van 't Klooster, *Buitenlandse Onderzoeksliteratuur over etnische groepen in het onderwijs*, Stichting voor onderzoek van het onderwijs, Utrecht, 1986, 286 blz.

Bibliografie met aanduiding van opzet en resultaten van het onderzoek. Literatuur uit Groot-Brittannië, de Duitse Bondsrepubliek, Zweden, Australië, Canada en de V.S.

W. De Jong, *Inter-etnische verhoudingen in een oude stadswijk*, Rotterdam, 1986, 275 blz.

Een 'theoretisch' deel geeft een overzicht van sociologische en psychologische theorieën over inter-etnische verhoudingen: waarom hebben mensen vooroordelen? welke groepsdynamiek speelt mee? welke factoren stimuleren etnische tolerantie? In het 'praktische' deel wordt de ontwikkeling van de relaties in de wijk het Oude Westen gevolgd tussen '70 en '85 in een zeer konkrete benadering.

M. De Vries, *Ogen in je rug. Turkse meisjes en jonge vrouwen in Nederland*, Samsom, Alphen a/d Rijn, Brussel, 1987.

Uitvoerige gesprekken met 25 jonge Turkse vrouwen hebben Marlene De Vries in staat gesteld dit boek te schrijven. Elk levensterrein werd bestreken: gezin, school, werk, vrienden en vriendinnen, religie, seksualiteit, ... Wat bepaalt de belangrijke beslissingen in hun leven? Hoe kijken jonge Turkse vrouwen aan tegen 'Turkse' of 'Nederlandse' normen en waarden? Hoe is hun omgang met Nederlanders en hoe zien ze hun situatie als Turkse in Nederland? Op deze vra-

gen probeert de auteur een antwoord te geven.

Opmerkelijk is dat uit de gesprekken blijkt hoe alle vrouwen zich door 'Turkse' normen en waarden (of wat door hen als Turks wordt gedefinieerd) laten leiden, ongeacht hoe lang ze al in Nederland verblijven. Daarnaast bleek — en daar verwijst de titel naar — dat de sociale controle van hun landgenoten bepalend is voor het leven dat ze leiden. En dat accepteren ze, maar tegelijkertijd wensen velen van hen toch meer bewegingsvrijheid.

Het boek is in eerste instantie bestemd voor mensen uit de migrantensektor, hulpverleners, beleidsmensen, en voor hogere opleidingen. Door de vele getuigenissen kan het zeker een breder publiek boeien.



C. Biegel, K. Tjoen-tak-sen, *Klachten over diskriminatie*, Vuga, Den Haag, 1986, 157 blz.

Overzicht van het werk van negen Nederlandse organisaties van verschillend type, die zich elk bezig houden met klachten over rassendiskriminatie. Ontstaan, doelstellingen en activiteiten van de organisaties werden nagevolgd met als doel algemene patronen te signaleren en inzicht te bieden in de organisatorische kenmerken van uiteenlopende organisaties.

J.J.G. Jansen, *Inleiding tot de Islam*, D. Coutinho, Muiderberg, 1987, 190 blz.

Dit boek geeft een vrij volledige en uitgebreide inleiding op de islam als godsdienst. De gebruikelijke thema's komen aan bod: de geloofsleer, de betekenis van de Koran, de voorschriften (gebed, moskee, feesten), het islamitische recht en de rechtscholen. Ook de relatie tussen islam en Christendom en recente ontwikkelingen in de islamitische godsdienst worden besproken. Aandacht wordt tenslotte ook besteed aan moslims buiten het arabisch taalgebied.

Een goed gedocumenteerde en waardevolle inleiding voor al wie de islamitische godsdienst wenst te leren kennen.

Bureau Voorlichting Gezondheidszorg Buitenlanders, *methodieboekjes voor gezondheidsvoorlichting aan migrantenvrouwen*, Bunnik, 1988.

Het Bureau Voorlichting Gezondheidszorg is zinnens een serie boekjes uit te geven voor groepsvoorlichting over gezondheidszorg aan migrantenvrouwen. Daarvan zijn de eerste twee delen verschenen. Een algemeen deel behandelt mogelijkheden en methoden van groepsvoorlichting. Dit deel is te gebruiken bij de thema-boekjes van de serie. Het eerste thema is voeding.

Nederlands Astma Fonds, *Informatie-pakketten CARA*, Leusden, 1988.

Voor medische hulpverleners hebben het Astma Fonds en het Bureau Voorlichting Gezondheidszorg Buitenlanders voorlichtingsmateriaal over CARA ontwikkeld. De pakketten bestaan uit een Turkse en Arabische brochure (met Nederlandse vertaling), een cassetteband en een folder voor de hulpverlener. Op de cassette wordt achtergrondinformatie gegeven die in de brochure niet aan bod kwam, omdat sommige uitleg best mondeling kan gebeuren.

CARA is een ziekte die ook bij veel migranten voorkomt. Dikwijls weten ze weinig over de ziekte en de gevolgen

ervan. Vaak ook moet de leefomgeving van de patiënt worden aangepast (stof- of vochtvrij gemaakt).

Dat deze informatie aan een noodvoldoet, bewijst de verzending van 8000 exemplaren van een eerdere brochure met algemene informatie.

Bureau Voorlichting Gezondheidszorg Buitenlanders, PB 100, 3980 CC Bunnik.

L. Versluys, *Je rechten als vrouw*, Epo, Berchem, 1987.

Je rechten als vrouw, een turf van ruim over de 600 blz., werd opgebouwd rond de situaties die elke vrouw in haar leven kan ontmoeten. Er zijn specifiek vrouwelijke situaties: zwangerschap, slachtoffer van seksuele misdrijven of seksuele pesterijen. Andere aspecten stellen zich voor iedereen: werk, sociale zekerheid, belastingen, en werden telkens algemeen benaderd, maar vanuit het standpunt van de vrouw.

De teksten in het boek vertrekken van de tekst van de wet zelf. Waar die tekst aanleiding geeft tot onduidelijkheid, geeft de auteur voorbeelden uit de administratieve praktijk en de rechtspraak.

Het boek is bedoeld voor de vrouw die niets weet over recht, aan de ene kant, maar ook voor de hulpverlener die mensen in nood wil oriënteren aan de hand van volledige en genuanceerde informatie over probleemsituaties. Tenslotte richt het zich ook tot juristen, die tal van informatie bij elkaar geschreven vinden die anders maar dispaat, onvolledig en moeilijk te vinden blijkt te zijn.

Jammer genoeg heeft L. Versluys geen bijzondere aandacht laten gaan naar de juridische situatie van de migrantenvrouw. Naast de specifieke wetgeving op verblijf en arbeid, verschildt de rechtssituatie van de vreemdeling(e) vaak gevoelig van die van de Belg(ische). Voor familie- en personenrecht vallen vreemdelingen immers onder de wetgeving van de staat, waarvan zij de nationaliteit bezitten. Het is duidelijk dat in dit opzet volledigheid in deze materie dus uitgesloten was. De verblijfs- en arbeidsreglementering echter, de belangrijkste elementen van de rechtspositie



van Marokkaanse en Turkse vrouwen, enkele verwijzingen, dat kon wel. Voor een herziene uitgave misschien?

M. Anwar, *Race and politics. Ethnic minorities and the British political system*, London, Tavistock Pub., 1986, 182 blz.

De auteur, verantwoordelijke voor onderzoek bij de *Commission of Racial Equality*, bekijkt in dit boek de immigratie- en vestigingspatronen in Groot-Brittannië. Dan komt de burgerlijke positie van de etnische minderheden en de problematiek van de politieke participatie: hoe stemmen migranten? hoe antwoorden politieke partijen daarop? De auteur pleit voor een volwaardige deelname van de etnische minderheden in de politieke besluitvorming als een echte oplossing op lange termijn.

Extra nummer HALT. uitgave van CSC-Vormingswerk, Bevrijdingsfilms, vzw Halt, oktober 1987.

Deze brochure werd samengesteld als duiding bij de film *Train d'Enfer* van Roger Hanin. De film maakt een tournee door Vlaanderen onder de titel *De Helse trein*. Het programma vind je bij de activiteiten-rubriek.

De helse trein is gebaseerd op een werkelijk gebeurde racistische moord op een Algerijnse jongeman in de trein naar Parijs. De film verhaalt de gebeurtenissen en het politoneel onderzoek dat wordt tegengewerkt door extreem-rechts.

Als bijkomende informatie over racisme komen in de brochure verschillende invalshoeken aan bod: een referentiekader, vooroordelen, extreem-rechts, de rol van grote politieke partijen, 'gewoon' racisme... Tot slot worden een aantal praktische tips voor inleiding en nabespreking van de film meegegeven. Een boeiend én functioneel document.

Halt, Postbus 16, Brussel 22, 1000 Brussel.

Aktiviteiten-agenda

Studie-avond over de 'Vluchtelingenwet'

De wet van 14/7/87 bracht merkbare veranderingen aan in de behandeling van verzoeken tot asiel. In de lokalen van Casa Chile ging reeds een eerste studie-avond over deze wet door. Op 24 maart '88 om 20 uur zullen Marc Bossuyt (Commissaris Generaal voor de Vluchtelingen) en Michel Moussali (Afgevaardigde van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de V.N.) het hebben over "de taak en de rol van de Commissaris Generaal voor de Vluchtelingen en van de Afgevaardigde van het Hoog Commissariaat voor de Vluchtelingen van de Verenigde Naties, in het kader van de nieuwe procedure".

Organisatie: Casa Chile, Lange Beeldkensstraat 35, 2008 Antwerpen. Tel. 03/231.43.52.

Solidariteitsfeest

Jeugdhuis Rzoëzie organiseert, in samenwerking met de stad Mechelen de Jeugddienst en El Kantra, een 9e Solidariteitsfeest op 20 februari 1988 vanaf 19.30 u.

Feestadres: Nieuwe stadsfeestzaal, Botermarkt Mechelen.
Voorverkoop: jeugdhuis Rzoëzie, E. Tinellaan 4, 2800 Mechelen.

Günaydin Anadolu

In het Hessenhuis loopt van 20/1 tot 17/4/88 een tentoonstelling over de Turkse tradities onder de titel Günaydin Anadolu (dag, Anatolië). De tentoonstelling werd opgezet door het Etnografisch Museum en de Edukatieve Dienst Musea. Ze geeft een beeld van wonen, kleding, werk op het land, keuken, vrije tijd, de kleine steden in Anatolië.

Er werd een begeleidend activiteitenprogramma voorzien (theater, volksmuziek, Turkse avond, Karagöz). Meer inlichtingen hierover: Edukatieve Dienst Musea, H. Geeststraat 8, 2000 Antwerpen. Tel. 03/232.21.79

Hessenhuis, Falconrui 53, 2000 Antwerpen. Elke dag van 10 tot 17 uur, behalve maandag. Toegang gratis.

Rajaâ

De tentoonstelling Rajaâ over de vrouw in de Marokkaanse cultuur, opgezet door vzw Foyer, zal te bezoecken zijn in jeugdhuis Rzoëzie van 23 tot 26 februari.

Rzoëzie, Tinellaan 4, 2800 Mechelen. Tel. 015/20.60.14

Vertoningen van de Helse Trein

Zo. 21.2.88: Heist-op-den-Berg, Cinéclub Focus, 20 u.
Ma 22.2.88: Mechelen, schoolvoorstelling



AKTIEFILM OVER RACISME EN VERRECHTSING

Di. 23.2.88: Mechelen, schoolvoorstelling; Antwerpen, VOC, Lange Leemstr. 57, 20 u.

Wo 24.2.88: Antwerpen, AKO, De Wolsack, Oude Beurs 27, 20 u.

Do 25.2.88: Mechelen, schoolvoorstelling

Vr. 26.2.88: Poelkapelle, parochiezaal, 20 u.

Za. 27.2.88: Sint-Gillis, Zaal voor Allen, 20 u.

Zo. 28.2.88: Willebroek, zaal Focus, 17 u.

Ma. 29.2.88: Halle, schoolvoorstelling
Wo. 2.3.88: O.L.V. Waver, schoolvoorstelling

Do. 3.3.88: K.A. Sint-Niklaas, schoolvoorstelling

Vr. 4.3.88: Gent, zaal Nova, 20 u.

Zo. 6.3.88: Gent, zaal Nova, 15 u.

Ma. 7.3.88: Menen, Volkshuis Center, 15 u.

Di 8, Wo. 9, Do. 10.3.88: K.A. Keerbergen, schoolvoorstelling

Vr. 11.3.88: K.A. Landen, schoolvoorstelling; Tervuren, GITO, 20 u.

Zo. 13.3.88: Langemark, zaal De Gilde, 19 u.

Di. 15.3.88: K.A. Mechelen, schoolvoorstelling; Mechelen, zaal Forum, 20 u.

Do. 17.3.88: Dikkebus, parochiezaal, 20 u.

Za. 19.3.88: Hamme, zaal Volkshuis, 20 u.

Zo. 20.3.88: Antwerpen, lokaal De Bierstal, 15 u.

Vr. 25.3.88: Geluvel, parochiezaal, 19.30 u.

Di. 29.3.88: Maasmechelen, Jeugdhuis Het Lont, 20 u.

Vr. 1.4.88: Heers, rijksbasisschool, 20 u.

Wo. 6.4.88: Lier, Den Bril, 20 u.

Wo. 13.4.88: Brugge, schoolvoorstelling

Do. 14.4.88: Brugge, Ciné Chaplin, 20 u.

Vr. 15.4.88: Blankenberge, Cultureel Centrum, 20 u.

Za. 16.4.88: Torhout, Germinal, 20 u.

Di. 19.4.88: Knokke, Het Alternatief, 20 u.

Vr. 22.4.88: Ieper, De Schelp, 20 u.